

Børnemiljø og læreplaner

– idéer til at skabe sammenhæng

Børnemiljø og læreplaner

– Idéer til at skabe sammenhæng

Udgivelsesdato:
November 2011

Udgiver:
Dansk Center for Undervisningsmiljø
www.dcum.dk

Tekst:
Jannie Moon Lindskov, analyse- og udviklingskonsulent
Heidi Skipper, chefkonsulent

Redaktion:
Trine Kjær, kommunikationskonsulent

Ansvarshavende:
Ole Juhl, centerleder

Foto: DCUM

Grafik og layout:
Jørn Rasmussen
www.grafiskdesign.nu

Tryk: GP-TRYK WWW.GP-TRYK.DK
Oplag: 7.000
ISBN nr. 87-92007-65-1

Indhold

Forord	3
Indledning	5
EKSEMPEL 1 Praxisfortællinger giver gode læringsmiljøer	9
EKSEMPEL 2 Lad børnenes stemmer sætte den pædagogiske dagorden	15
EKSEMPEL 3 Udvidet SMTTE-model – enkelt og godt!	23
EKSEMPEL 4 Hverdagsobservationer og logbøger i dagplejen	31
EKSEMPEL 5 Brug læreplanen!	37
EKSEMPEL 6 Læringsrum – til glæde for både børn og voksne	45
EKSEMPEL 7 Kommunen som samarbejdspartner	51
God arbejdslyst!	57
Hvis du vil vide mere	59

Forord

Formålet med dette inspirationsmateriale er at komme med idéer til, hvordan dagtilbud i praksis kan tænke arbejdet med læreplaner og børnemiljø sammen. Materialet er primært rettet mod praktikere i og omkring dagtilbud, herunder pædagoger, dagplejere, ledere og det kommunale niveau. Det henvender sig desuden til andre med interesse for det pædagogiske område. Inspirationsmaterialet består af praksiseksempler, som vi har samlet ind fra dagtilbud og kommuner i Danmark. Materialet tager afsæt i eksemplerne og kommer med forskellige bud på, hvordan man kan koble børnemiljø og læreplaner sammen.

Eksemplerne er sammensat af inspiration fra forskellige dagtilbud. Formålet er at præsentere fyldestgørende og varierede eksempler, der appellerer til flest mulige dagtilbud. Dansk Center for Undervisningsmiljø, DCUM, har behandlet eksemplerne, så de fremstår som generelle. DCUM håber, at publikationen kan bidrage med inspirerende og anvendelige bud på, hvordan dagtilbud kan begynde at tænke børnemiljø og læreplaner sammen i praksis. Meningen er, at læseren tænker eksemplerne ind i en konkret pædagogisk kontekst. Inspirationsmaterialet skal ikke nødvendigvis læses i kronologisk rækkefølge; læseren kan udvælge de afsnit, der virker interessante.

I henhold til dagtilbudsloven skal arbejdet med læreplaner og børnemiljø knyttes sammen og forstås i tæt sammenhæng. Det betyder, at det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan arbejdet med et godt børnemiljø sker som en integreret del af det pædagogiske arbejde.

Dagtilbud skal vurdere det fysiske, psykiske og æstetiske miljø i et børneperspektiv, og børnenes oplevelser af børnemiljøet skal spille en aktiv rolle under hensyntagen til deres alder og modenhed. Læs mere om børnemiljø og pædagogiske læreplaner på www.dcum.dk.

Det har været en fornøjelse at komme på besøg hos de dagtilbud, som har haft lyst til og mod på at lukke os ind i deres praksis og dele ud af deres tanker. DCUM takker alle, der har bidraget til inspirationsmaterialet. Ikke alle dagtilbud og kommuner, vi har besøgt, har fået plads i det færdige inspirationsmateriale, men alle metoder, praksisfortællinger, besøg og samtaler har bidraget til at kvalificere inspirationsmaterialet. Tak for det!

God læselyst!

Dansk Center for Undervisningsmiljø, november 2011

Heidi Skipper, chefkonsulent, og Jannie Moon Lindskov, analyse- og udviklingskonsulent

Indledning

En oplevelse af holdning, handling og helhed

Duften af nybagt brød, et stort lyst køkkenalrum og grinende børn, der er ved at trække i tøjet, er det første, der møder mig, da jeg træder ind i Børnehuset Svanen. En smilende kvinde kommer gående imod mig og siger: "Hej, du må være fra DCUM?". Overrasket over at føle mig ventet bliver jeg vist rundt i institutionen, mens alle mine sanser må siges at være kommet på overarbejde. Tre børn i regntøj, der måske burde være på legepladsen, har fulgt duften af nybagte boller og følger nysgerrigt hver en bevægelse hos køkkendamen. De spørger til, hvad hun laver, hvorfor, og selvfølgelig om bollerne er til dem. To piger har fundet vej til en hengemt krog på legepladsen, mens en pædagog – i gulvhøjde – giver en viljestærk, træt og halvklynkende dreng med sut i munden ret i, at kampen om at få strømperne af er hård. En brændeovn omringet af bløde sofaer og store vinduespartier ud til legepladsen får billeder frem på nethinden af en kold vinterdag, hvor både små og store har fundet plads i denne hyggekrog. Dette, og et bemærkelsesværdigt smilende og imødekommende personale, er blot få af de indtryk, jeg blev mødt af på min tur rundt i huset.

Denne kun syv år gamle institution osrer af kvalitet, livsglæde og højt til loftet i mere end ordets egentlige betydning. Der er ingen tvivl om, at der ligger pædagogiske holdninger og handlinger bag denne fornemmelse for helhed, og at både børn og voksne vil noget – sammen! Dette er helt klart en af de bedre aha-oplevelser! Jeg er spændt, da jeg går ind i personalestuen i forventning om at blive klogere på, hvordan denne gennemtænkte indretning, den enkle men farverige udsmykning samt den varme og anerkendende atmosfære afspejles i dagtilbuddets tilgang til arbejdet med børnemiljø og læreplaner.

DCUM håber med dette inspirationsmateriale at kunne være med til at sætte refleksioner i gang i personalegrupperne. Eksemplerne i inspirationsmaterialet er hentet i praksis, hvorefter DCUM har bearbejdet dem og bestræbt sig på at gøre dem generelle, så paletten af muligheder for at sammentænke børnemiljø og læreplaner bliver bred og nuanceret.

Flere måder at tænke børnemiljø og læreplaner sammen på

Eftersom landets dagtilbud og kommuner har organiseret sig forskelligt, er der brug for forskellige tilgange til arbejdet med at koble børnemiljø og læreplaner. Dagtilbud arbejder med læreplaner og børnemiljø på forskellige måder. De har forskellige forudsætninger og vilkår, som giver et individuelt udgangspunkt. Nogle dagtilbud er mest optaget af læreplanerne, andre mest af arbejdet med børnemiljø. Nogle er i startfasen, mens andre har været i gang længe. Der er ikke én rigtig løsning på koblingen, men mange muligheder. Valget afhænger af det enkelte dagtilbud. I må tage udgangspunkt i jeres eget dagtilbud og de muligheder, I oplever der. Pointen er, at koblingen skal give mening for netop jeres dagtilbud.

Eksemplerne i dette materiale er procesorienterede, og arbejdet med at koble læreplaner og børnemiljø kan strække sig over kortere eller længere perioder og være oplagte emner på personalemøder eller temadage.

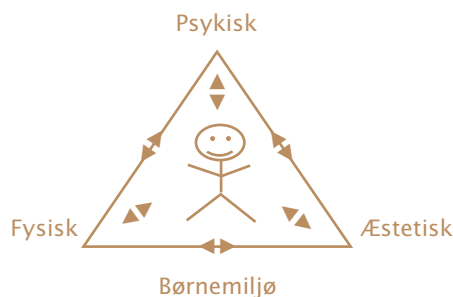
Fra praktiker til praktiker

"Jamen det gør vi jo allerede! Hvis man taler om børnemiljø som det fysiske, det psykiske og det æstetiske miljø, er det jo noget, vi hele tiden arbejder med i forbindelse med vores læreplan". Sådan har mange af reaktionerne lydt i forbindelse med dataindsamlingen til dette inspirationshæfte. Det vidner om, at mange dagtilbud i praksis allerede kobler børnemiljø og læreplaner. Det, som er udfordringen for mange, er bevidst at sætte refleksioner i gang om koblingen og skrive resultaterne ned. I dagtilbuddene er der rigtig meget viden, og det er den viden, de eksempler – det, der virker – vi gerne vil videreformidle fra praktiker til praktiker i dette inspirationshæfte. Det er vigtigt, at den viden, der gemmer sig ude i de danske dagtilbud, kommer frem i lyset, så praktikerne kan lære af hinanden. Vidensdeling kan være med til at skærpe den faglige bevidsthed hos praktikerne og dermed bidrage til at sikre og udvikle børnenes læring, trivsel og udvikling.

Børnemiljø og læreplaner

Det kan være vanskeligt at sætte ord på, hvad det helt præcist er, der udgør et børnemiljø. De fleste pædagoger vil måske mene, at det er summen af flere børn sammen på ét sted, og at børnemiljø derfor er overalt i hverdagen – i strukturen, i aktiviteterne, i dialogen, i indretningen – ja, mere eller mindre i alt, hvad et dagtilbud indebærer. Men for at man som professionel kan arbejde bevidst og målrettet med børnemiljøet, må det nødvendigvis være en smule mere konkret. Ud fra DCUMs flerårige erfaringer med børnemiljø mener vi, at børn påvirker omgivelserne og omvendt. Derfor kan man sige, at børnemiljøet skabes af den gensidige påvirkning, der finder sted mellem børnene og omgivelserne. Mere konkret udgør dagtilbuddets fysiske, psykiske og æstetiske forhold dagtilbuddets børnemiljø. Det fysiske børnemiljø handler om de fysiske rammer indendørs og udendørs, herunder sikkerheds- og sundhedsmæssige forhold som indretning, hygiejne og materialevalg. Det psykiske børnemiljø drejer sig om, hvordan børnene trives med hinanden og de voksne. Det handler om dynamik og sociale kompetencer i børnegruppen, og kan knyttes til begreber som fællesskab, venskab og tryghed. Det æstetiske miljø har indflydelse på, hvordan omgivelserne påvirker børnene i dagligdagen. Et motiverende æstetisk miljø giver børnene positive og udfordrende sanseoplevelser, og har betydning for, om børnene finder dagtilbuddet inspirerende.

Børnemiljø handler dermed om, hvordan børnene trives med hinanden, med de voksne og med de aktuelle rammer inde og ude. Et godt børnemiljø fremmer børnenes trivsel, læring og udvikling. Dagtilbud skal vurdere børnemiljøet i et børneperspektiv under hensyntagen til børnenes alder og modenhed. Som det er illustreret i nedenstående trekantsmodel, påvirker de fysiske, psykiske og æstetiske miljøer hinanden og kan derfor ikke ses som isolerede enheder.

Omgivelserne påvirker barnet, og barnet påvirker omgivelserne.

De pædagogiske læreplaner har været et lovkrav siden 2004, og de er efterhånden blevet integreret i de fleste dagtilbud. Læreplanerne skal indeholde seks obligatoriske temaer:

- Alsidig personlig udvikling
- Sociale kompetencer
- Sprog
- Natur og naturfænomener
- Krop og bevægelse
- Kulturelle udtryksformer og værdier.

Ud fra de seks temaer skal læreplanen beskrive, hvordan det enkelte dagtilbud arbejder med læring. Det skal også fremgå, hvordan man som pædagog kan understøtte særligt udsatte børn. Vi har oplevet et utal af måder, man arbejder med læreplaner på. Personalegrupperne har argumenteret for deres måde at arbejde med læreplaner på ud fra deres unikke personale- og børnesammensætning, værdigrundlag og øvrige pædagogiske forhold.

Det er kendetegnende for arbejdet med de pædagogiske læreplaner, at de er styret af et voksenperspektiv. Det er de voksne, der sætter rammerne for, hvilke aktiviteter der sættes i gang samt målet herfor. I arbejdet med børnemiljø er det derimod børneperspektivet, der er omdrejningspunktet. Her handler det om, at give børnene medbestemmelse på indholdet og organiseringen af deres hverdag, og give deres stemmer udtryk og værdi. Børnemiljø og læreplaner beriger hinanden, og sammentænkningen øger kvaliteten af det pædagogiske arbejde.

EKSEMPEL

1

Eksempel 1 | Praksisfortællinger giver gode læringsmiljøer

Børnehuset Kastanjen, som ligger i Albertslund Kommune, har i arbejdet med at koble læreplaner og børnemiljø valgt at læne sig tæt op ad den kommunale udviklingsstrategi. Helle Vaarning, pædagogisk leder, mener, at det er i de læringsmiljøer, personalet bygger op omkring børnene, man som pædagog har mulighed for at udvikle arbejdet med trivsel og læring.

Personalet i Børnehuset Kastanjen mener, at det er ved at kigge på egen praksis, man som personalegruppe kan generere ny viden og dermed udvikle fagligheden hos sig selv og som personalegruppe. Personalet har gennem længere tid arbejdet med praksisfortællinger, altså fortællinger fra praksis, der viser et lille udsnit af hverdagen. Udgangspunktet er, at man ved at indtage et helikopterperspektiv kan styrke de faglige refleksioner. Personalet har erfaring med, at man kan folde selv en lille praksisfortælling ud. På den måde bliver man opmærksom på helt små ting, som man ikke nødvendigvis ser i dagligdagen.

Praksisfortællingerne danner fundament for udviklingen af det pædagogiske arbejde, og det er derfor afgørende, hvordan dagtilbuddets leder og personalegruppe forholder sig til dem. Med afsæt i Albertslund Kommunes udviklingsstrategi, som den er beskrevet i eksempel 7, giver det følgende eksempel fra Børnehuset Kastanjen et bud på, hvordan udviklingsstrategien kan tage form i praksis og være udgangspunkt for kobling af læreplaner og børnemiljø.

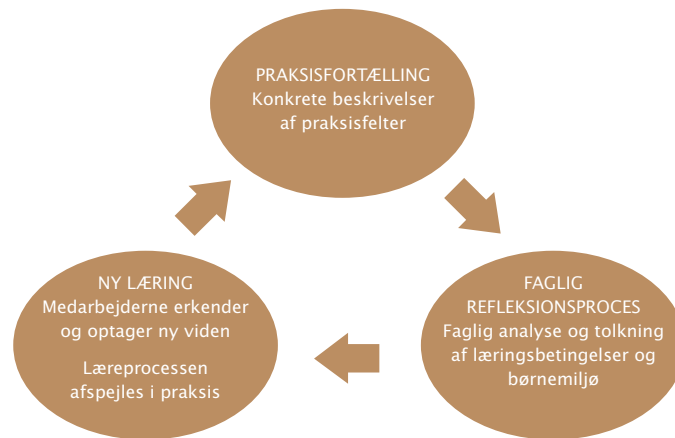
Fra praksisfortælling til ny viden

Denne model er i høj grad inspireret af Albertslunds udviklingsstrategi og lægger vægt på den faglige proces i arbejdet med praksisfortællinger og praksisfelter. Modellen er illustreret som en cyklus, og det understreger, hvordan man gennem praksisfortællinger, og dermed med afsæt i praksis, er med til at generere ny viden.

Jeg tænker, at den måde Albertslund Kommune har valgt at gribe arbejdet med læreplaner og børnemiljø an - altså ved at lave den her udviklingsstrategi, hvor det hele er koblet sammen. Det giver så meget mere mening for os, fordi udviklingsstrategien starter nedefra i praksis, og kræver, at vi beskriver de læringsmiljøer, som vi bygger op om børnene. Vi skal vise den udvikling, vi skaber, og vi skal vise den hverdag, vi bygger op – frem for at vi skal bevise. Det er den helt store forskel for mig.

Helle Vaarning, pædagogisk
leder i Børnehuset Kastanjen

1 Praxisfortællinger er kort og godt fortællinger fra praksis, som bliver skrevet ned, optaget på video eller genfortalt på anden relevant vis. Det er vigtigt, at fortællingen bliver gengivet så tæt på sin oprindelige form som muligt, og at der ikke på dette trin er sket en tolkning endnu. Praxisfortællingen er taget ud af en kontekst, som kaldes praksisfelter. Et praksisfelt kan fx være i garderoben, til rytmik eller i dukkekrogen. Det vil sige, at dagtilbuddets pædagogiske praksis og børnenes hverdagslæring bliver observeret gennem et praksisfelt, som efterfølgende gennemgår en analyse. Personalegruppen skærper dermed sin koncentration og sin faglighed på et lille udsnit af hverdagen, som er med til at sætte gang i næste trin – refleksionerne.

2 Den faglige refleksionsproces er tolkningsdelen, hvorudfra man kan beskrive praksisfeltets børnemiljø og læringsmiljø. Det er på dette trin, personalet kan overveje, hvilke læreplanstemaer der er fremtrædende inden for praksisfeltet. Tilsvarende kan personalet i dette eksempel også tolke praksisfortællingen ud fra Albertslund Kommunes indsatsområder, som omfatter et inklusionsperspektiv og/eller et sprogpædagogisk perspektiv. Den bærende kraft i denne refleksionsfase er en tolkningsguide, som omfatter tre forskellige refleksionsperspektiver:

- Det faglige perspektiv
 - Hvad var dine første umiddelbare tanker, da du hørte fortællingen?
 - Hvordan fremstår episoden set med faglige øjne?
 - Hvad er den involverede medarbejders intentioner?
 - Skabes der utilsigtede udsatte positioner?
 - Hvad er den involverede medarbejders dilemmaer/udfordringer?
- Børneperspektiv
 - Hvordan ser episoden ud set med barnets/børnenes øjne?
 - Hvad er barnets/børnenes intentioner?
 - Hvad er barnets/børnenes udfordringer?

- Hvad er barnets/børnenes læringsbetingelser og muligheder, fx sproglige læ-reprocesser?
- Hvordan fremstår børnemiljøet ud fra en indlevelse i barnets/børnenes ople-velse?
- Forældreperspektiv
 - Hvordan ser episoden ud set med forældrenes øjne?
 - Hvilke forældreinteresser er der i fortællingens forløb?
 - Er der dilemmaer set fra et forældreperspektiv?
 - Er der udfordringer til praksis set fra et forældreperspektiv?

De tre refleksionsperspektiver øger personalets nysgerrighed og er tilsammen med til at styrke refleksionerne. For hvert perspektiv personalet reflekterer ud fra, er det muligt at nå et skridt dybere. Det kan være med til at skabe bevidsthed mellem praksis (gennem praksisfortællingerne) og faglighed (refleksioner over blandt andet læreplaner og børne-miljø).

I stedet for at vi sidder med definitionsmagten og på en eller anden måde tager udgangspunkt i, hvad der er sandt og falsk, så tager vi udgangspunkt i de forskellige perspektiver, og hvordan vi sammen kan blive klogere”.

Helle Vaarning, pædagogisk
leder i Børnehuset Kastanjen

- **3 Ny læring** er en erkendelsesfase, som udspringer af den foregående refleksionsproces. Det er her, refleksionerne fra de forskellige perspektiver og temaer tegner et billede af de voksnes tilgange, praksis og børnesyn og ikke mindst betydningen heraf. Der sker en form for læring for medarbejderne, som bliver internaliseret i den enkelte medarbejder, og som sætter sig spor i medarbejderens fremtidige praksis – og derfor også i fremtidige praksisfortællinger. Det kan være relevant at tage udgangspunkt i disse spørgsmål (jf. Albertslunds udviklingsstrategi):

- Hvilke ressourcer og potentialer indeholder vores pædagogiske praksis?
- Hvilke udfordringer har vi i forhold til
 - medarbejderes dilemmahåndtering?
 - sproglige læringsmiljøer?
 - socialt udsatte positioner?
 - det, fortællingen kan lære os om vores hverdagspraksis?
 - de handlingsalternativer eller udviklingsmål, vi ser?

Det følgende eksempel fra Børnehuset Kastanjen illustrerer, hvordan man som pædagog eller personalegruppe kan arbejde med en praksisfortælling ud fra den nævnte tolknings-guide.

Eksempel: Praxisfortælling og refleksionsskema

To piger fra storbørnsgruppen leger sammen med et vuggestuebarn, som er den ene piges lillesøster. Klokken er 7.30 om morgenen, og både vuggestuebørn og børnehavebørn er samlet i vuggestuen indtil kl. 8.00.

Da klokken bliver otte, fortæller en voksen, at alle børnehavebørn kan komme med over i børnehaven, hvis de vil. De to piger vil gerne i børnehaven, men de vil ikke have lillesøster med. Lillesøster står ved døren til børnehaven og ser ud til at forvente, at hun også skal med.

Storesøster siger til lillesøster "nej, vi vil ikke have dig med". Lillesøster løber grædende ind på Søhestestuen, hvor der sidder en voksen på gulvet med nogle børn. Den voksne siger til pigene "Ville du gerne med din søster over i børnehaven, og så sagde hun nej, og nu er du ked af det?". Lillesøster nikker og sætter sig på den voksnes skød.

Refleksionsskema

Skemaet nedenfor kan give et overblik over den faglige refleksionsproces. Skemaet omfatter de forskellige refleksionsperspektiver, kommunale indsatsområder og overvejelser over læreplanstemaer. Selvom de forskellige temaer i skemaform kan virke som adskilte enheder, er det vigtigt at understrege, at temaerne overlapper hinanden, er vævet ind i og ud af hinanden, og at de dermed beriger hinanden på kryds og tværs. Det er ikke ensbetydende med, at alle temaer altid er relevante og skal udfyldes. Det må man vurdere ud fra den aktuelle kontekst.

LÆRINGSFORSTÅELSE & BØRNEMILJØ						
PRAKSIS- FELT	DET FAGLIGE PERSPEKTIV	BØRNE- PERSPEKTIV	FORÆLDRE- PERSPEKTIV	SPROG	INKLUSION	LÆREPLANS- TEMAER
M O D T A G E L S E O M M O R G E N E N	Ressourcer: Den voksne anerkender fint pigens ved at sætte ord på hendes følelser	Svært for den største søster at skulle afvise sin lillesøster	Svært at aflevere to børn, når der ikke er mere personale	De voksne sætter ord på situationen over for børnene og tydeliggør deres legemuligheder	For at minimere de udsatte positioner og minimere opbruddet kan man lukke op for flere rum til leg. Man kan løbende "sluse" børnene ud i hele institutionen	Alsidig personlig udvikling: Når de voksne kan rumme børns ked-af-det-følelser – frem for at aflede – styrker det barnets selvværd og selvindsigt Sociale kompetencer: Konflikt håndtering er en del af børns sociale udviklingsproces
	Den voksne kan rumme dilemmaer	Svært for lillesøster at blive afvist af sin søster kort tid efter at have sagt farvel til far/mor	Trygt at aflevere børnene samme sted, så de sammen kan vinke farvel til forældrene			
	Den voksne forholder sig roligt over for forældre og børn, der skal aflevere(s)	Ikke mange legeomuligheder eller legerum				
	Udfordringer: Udsatte positioner blandt børn, voksne og forældre	Svært at sige farvel til far/mor				
	At undgå eksklusionsprocesser					
	At modvirke opbrud i legen (især for vuggestuebørn)					
	Børn der oplever flere "farveller"					

Personalet i Børnehuset Kastanjen har på baggrund af refleksionerne i skemaet udarbejdet stikord, som i det videre arbejde skal føre til en konkret handleplan. Ovenstående praksisfortælling omhandler udsatte børn, og handleplanen har derfor overvejende fokus på inklusion.

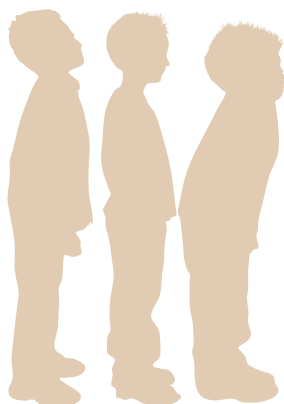
Stikord til handleplan:

- Skabe flere rum til leg, der kan tilgodese flere forskellige behov hos børnene. Flere valgmuligheder kunne også gøre afskeden med mor eller far mere overkommelig.
- I højere grad bruge institutionens madmor, som møder kl. 7.30. Hun skal blandt andet gøre et køkkenværksted klart i børnehaven og lukke op til pudrummet, som er den fysiske forbindelse mellem vuggestue og børnehave.
- Lave en "sluse", hvor børnene på en mere naturlig måde end tidligere kan bevæge sig over i børnehaven.
- Ved opbrudssituationer og udsatte positioner skal personalet fortsætte med at anerkende og rumme børnenes følelser og/eller dilemmaer.
- Skabe dialog med forældrene om, hvordan man kan udvikle samarbejdet, så man skaber de bedst mulige betingelser for barnet i afleveringssituationen.

Skemaet er blot et eksempel på en måde, hvorpå man kommer rundt om de forskellige perspektiver og bidrager til at kvalificere refleksionerne. Er man ikke til firkantede skemaer, bokse, felter og lignende, kan man stadig gøre brug af indholdet og tilpasse det dagtilbudets individuelle arbejdsform.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- I har en helhedsorienteret tilgang til arbejdet med børnemiljø og læreplaner.
- I har gode erfaringer med praksisfortællinger eller lignende.
- I sætter en ære i, at teori udspringer af praksis – og ikke omvendt.

EKSEMPEL

2

Eksempel 2 | Lad børnenes stemmer sætte den pædagogiske dagorden

For personalet i Børnehuset Sct. George i Karup har arbejdet med børnemiljø været så lærerigt og brugbart, at det i dag tager form af et dokument der, frem for at ligge i skuffen, fungerer som et dagligt pædagogisk arbejdsredskab for pædagogerne. Det følgende eksempel viser én vej, man kan gå, hvis man vil sikre børneperspektivet og dermed lade arbejdet med børnemiljøet være afsæt for at koble læreplaner og børnemiljø.

Flere dagtilbud har valgt at tage afsæt i deres arbejde med børnemiljø i forsøget på at koble læreplaner og børnemiljø. Her er det nemlig børnene, der taler! Og da rigtig mange dagtilbud skriver, at: "de møder børnene der, hvor de er...", kan det være oplagt at starte med at undersøge børnemiljøet og dermed tage udgangspunkt i børnenes stemmer og oplevelse af deres hverdag. Overvejende finder pædagogerne resultaterne fra arbejdet med børnemiljø meningsfulde og anvendelige, da de giver nye vinkler på, hvordan børn og voksne oplever praksis. Det giver mulighed for at forbedre og udvikle børnemiljøet, hvor det er nødvendigt, og integrere arbejdet med de pædagogiske læreplaner i samme proces. Arbejdet med børnemiljø lægger op til en handlingsorienteret og fremadrettet pædagogisk indsats og kan danne grundlag for det pædagogiske indhold i læreplanerne.

Arbejdet med børnemiljø kan omfangsmæssigt tilpasses det enkelte dagtilbud. Det kan man gøre ved at udvælge én eller flere metoder, som gør det muligt i mindre eller højere grad at undersøge børnemiljøet. Pointen er, at det er børnene, der bliver hørt. Det er derfor deres ønsker og behov, der giver indhold til arbejdet med de pædagogiske læreplaner.

Arbejdet med børnemiljø har været så grundigt og fremadrettet, at det allerede langt hen ad vejen er koblet med de pædagogiske læreplaner. Dokumentet fungerer som et pædagogisk redskab i hverdagen, som pædagogerne forholder sig til og som gør, at det giver mening for dem at arbejde med børnemiljø og læreplaner."

Susanne Franz Jensen,
pædagogisk leder,
Børnehuset Sct. George

Lad dig inspirere af Børnehuset Sct. George

I arbejdet med at sammentænke læreplaner og børnemiljø gør Børnehuset Sct. George brug af en tretrinsmodel:

- 1 Undersøgelse af børnemiljøet**
- 2 Fortolkning og beskrivelse af børnemiljøet**
- 3 Udarbejdelse af handleplan (i forhold til fysisk, psykisk, æstetisk miljø og de pædagogiske læreplaner).**

1 Undersøgelse af børnemiljø

Personalet skal starte med at udvælge metoder til undersøgelsen af børnemiljøet. Her skal man være opmærksom på, at metoderne passer til den aldersgruppe, man arbejder med, og de skal naturligvis give mening for det enkelte dagtilbuds hverdagspraksis. Børnehuset Sct. George har primært gjort brug af børneinterview og samtaleark om børnemiljøet i børnehaven samt hverdagsobservationer i vuggestuen. Der er udviklet andre metoder til at arbejde med børnemiljøet, fx rundgangsskemaer til lokalevurdering og vurdering af uderum, relationsskemaer, venskabsskemaer og Børnemiljøtermometeret (Se mere på www.dcum.dk). Børnehuset Sct. George har god erfaring med børneinterview, og vi fremhæver derfor her interview som metode.

Interview som metode i børnehavegruppen

For at skabe optimale rammer omkring interviewseancen har personalet i børnehaven valgt at invitere 16 udvalgte børn til te hos dronningen. Nedenfor kan I se et eksempel på, hvordan Børnehuset Sct. George har valgt at forberede børnene på interviewet.

"Jeg skal snakke med jer i dag, fordi jeg gerne vil vide, hvad I synes om at gå i børnehave. I er jo eksperter i at gå i børnehave og ved en masse om at være barn her. Det er nemlig vigtigt, at de voksne ved, hvordan I synes, det er at gå i børnehave. Så kan der blive mere af det, I synes er godt, og mindre af det, I ikke synes er så godt. Derfor er I inviteret til te hos dronningen, hvor I vil få et glas saftvand. Dronningen stiller jer nogle spørgsmål og lytter til, hvad I fortæller. XXX (pædagog) vil også være med og notere det, I fortæller, så dronningen ikke glemmer det. Det vil tage ca. 15 minutter".

Det er vigtigt at skabe et rum for børnene, som på den ene side er trygt, så børnene har mod på at fortælle, og som på den anden side er tilpas neutralt, så det ikke bliver for personificeret. Det kan nemlig virke hæmmende for børnenes vilje til at fortælle. For bedre at kunne sammenligne og systematisere børnenes udsagn er det relevant at lave en interviewguide, der fungerer retningsgivende undervejs i interviewet. Interviewguiden er inspireret af DCUM's børnemiljøtermometer (www.bm-termometeret.dk), hvor personalet har udvalgt emner og spørgsmål. Eksemplet nedenfor er fremført i en forkortet version, og det har til hensigt at vise, hvordan en interviewguide kan se ud.

Interviewguide

Generel tilfredshed

- Er du glad for at gå i børnehave?
- Hvordan har du det med de voksne/de andre børn i børnehaven?

Dig og de andre børn i børnehaven

- Har du nogle gode venner i din børnehave?
- Synes du, I taler grimt til hinanden i børnehaven?
- Synes du, I opfører jer pænt over for hinanden?

Drilleri og mobning

- Er der nogen, der har drillet dig, så du blev ked af det?
- Hjælper de voksne dig, når du bliver drillet?
- Taler de voksne med jer om, hvordan I har det med hinanden?
- Har du prøvet at blive drillet af en voksen, så du blev ked af det?

De voksne i børnehaven

- Hilser de voksne på dig, når du kommer i børnehave?
- Synes du, at de voksne i børnehaven er gode at snakke med?

Leg og aktiviteter

- Er du med til at bestemme, hvad I skal lave i børnehaven?
- Laver du sommetider noget, du aldrig har prøvet før?
- Er der steder i børnehaven, der gør dig glad?

Hygiejne

- Vasker du hænder, før I skal spise?

Sikkerhed

- Har du prøvet at komme så slemt til skade, at din mor eller far kom og hentede dig i børnehaven?

Helbred og velbefindende

- Er du træt, når du er i børnehave?

Der findes mange forskellige måder at arbejde med børneinterview på, og I kan hente mere inspiration på www.dcum.dk

2 Beskrivelse af børnemiljøet

Personalet skal fortolke og beskrive de indkomne data fra interview, samtaleark, spørgeskemaer, observationer og andre valgte metoder. Det kan man gøre ved, at de undersøgelsesansvarlige arbejder med dataene og præsenterer dem for kollegaerne. Det kan også ske på personalemøder eller pædagogiske dage, hvor alle ansatte kan tage del i processen. Resultaterne herfra danner et generelt billede af dagtilbuddets styrker og svagheder og danner grobund for dagtilbuddets planlægning af pædagogiske aktiviteter og tiltag.

Børnehuset Sct. George har valgt at dele dataindsamlingens resultater i "Det, vi er gode til i Børnehuset Sct. George" og "Det, vi kan blive bedre til". Resultaterne giver et samlet billede af både børnehavegruppen og vuggestuegruppen.

Det, vi i Børnehuset Sct. George er gode til

Resultaterne af dataindsamlingen 2009-2010 viste, at alle børn har tætte relationer til andre børn, og at børnenes egne oplevelser er i overensstemmelse med de voksnes observationer. Resultaterne viste også, at relationerne til de voksne er gode. Børnene gav udtryk for, at de har mindst én tæt relation til en voksen, at det er nemt at få de voksnes opmærksomhed, at de voksne er nærværende og anerkendende, at de voksne opfordrer til leg, og at de voksne støtter børnene i at gøre tingene selv. På den baggrund er det ikke det område, pædagogerne ønsker at sætte størst fokus på. De vil naturligvis arbejde videre med det gode relationsarbejde.

Det, vi i Børnehuset Sct. George kan blive bedre til

Personalet konstaterede under dette punkt, at der i hverdagen er mange konflikter børnene imellem, og at børnene ikke altid får konflikterne løst. Dette førte til, at personalet fremover vil have større opmærksomhed på en række spørgsmål:

- Føler børnene sig som en del af fællesskabet?
- Hvordan støtter vi børnene, så de opfører sig pænt over for hinanden?
- Hvordan støtter vi børnene, så de løser konflikter indbyrdes?
- Hvordan håndterer vi som personale konflikter blandt børnene?
- Hvordan kan vi som voksne være rollemodeller for børnene i forhold til konflikter?
- Hvordan er vores rum indrettet – opfordrer de til positive legerelationer?

På baggrund af disse spørgsmål er personalet nået frem til, at konflikter/konflikthåndtering skal være temaet for den forestående handleplan.

3 Udarbejdelse af handlingsplan

I tredje og sidste fase har personalet i Børnehuset Sct. George udarbejdet en konkret handleplan med udgangspunkt i temaet konflikter/konflikthåndtering. Handleplanen afspejler, hvordan dagtilbuddet vil arbejde med det psykiske børnemiljø og med de pædagogiske læreplaner. Personalet har ligeledes valgt, at der ved hvert tema – som i dette eksempel er konflikter og konflikthåndtering – er udarbejdet særskilte handleplaner for det fysiske, det psykiske og det æstetiske miljø. Børnehuset Sct. George har valgt at lave separate handleplaner for henholdsvis børnehavegruppe og vuggestuegruppe.

Handleplanen er udarbejdet på baggrund af arbejdet med børnemiljø og børneperspektiv. Den følgende observation er én ud af flere, der danner grundlag for tretrinsmodellens punkt to og tre, som henholdsvis indebærer fortolkning og handleplan. Denne observation er fremhævet for at give læseren en fornemmelse for, hvordan personalet er nået fra A til B – fra metode (interview og observationer) til handleplan.

Observationer som metode i vuggestuegruppen.

Eksemplet er inspireret af Børnehuset Sct. George

Observation

Adam og Marie på 2½ år leger med små duplo-dukke og har arrangeret senge, borde, stole osv. af duploklodserne. De er nu ved at putte én af dukkerne. Emil på 16 måneder, som lige har lært at gå og er ved at udforske verden fra en helt ny vinkel, kommer gående forbi Adams og Maries legehjørne. Emil rækker armen ud, og kan lige akkurat nå Adams og Maries legohus. Emil får taget nogle klodser af. Han kigger nysgerrigt på dem, samtidig med at han får væltet det meste af opstillingen. Marie siger "nej" og skubber ham væk. Emil falder og begynder at græde. Pædagogen siger til Marie: "Jeg kan se, at du bliver vred på Emil. Det er fint, at du siger nej til ham, men jeg vil ikke have, at du skubber ham. Du kan sige "nej" og gøre sådan her med hånden". Pædagogen løfter hånden op og viser stoptegnet. Pædagogen siger: "se", og begynder at bygge legohuset op igen. Både Adam og Marie er hurtigt i fuld gang igen. Pædagogen hjælper derefter Emil op og siger til ham: "Der fik du lige et skub. Jeg kan se, du synes, det er et fint legohus, Adam og Marie har bygget. Jeg tror ikke, Adam og Marie har lyst til at lege lige nu, men vi kan lave et andet legohus til dig herhenne". Pædagogen tager Emil i hånden. Hun følger ham om bag en reol, der fungerer som rumdeler, og begynder at bygge et nyt legohus med Emil. Emil kigger på pædagogen med store øjne og siger: "Ojjj".

Kobling mellem observation og handleplan

Pædagogens handlinger afspejler indholdet i handleplanen. Observationen beskriver, hvordan pædagogen anerkender Adams og Maries frustrationer og reaktioner, samtidig med at hun giver udtryk for, at det ikke er i orden at skubbe. Derefter hjælper hun dem i gang med legen igen. Tilsvarende sætter hun ord på Emils følelser ud fra hendes tolkning af situationen og reagerer på hans interesse for Adam og Marie og deres legohus. Pædagogen præsenterer Emil for et alternativ, som er at bygge et legohus med hende i stedet for. Pædagogen er opmærksom på, at hun ved at bygge legohus med Emil på den anden side af rumdeleren er med til at øge muligheden for fordybelse og social interaktion mellem Adam og Marie.

Observationer er rigtig gode i arbejdet med vuggestuebørn, der i de fleste tilfælde endnu ikke har udviklet et verbalt sprog. Derfor kan observationer være en oplagt måde at inddrage børneperspektivet på og således give indblik i børnenes behov. Den nævnte observation er inspireret af vuggestuegruppen og viser, hvordan det psykiske børnemiljø er sammentænkt med temaet konflikter og koblet til læreplanstemaerne alsidig personlig udvikling, sociale kompetencer og sprog. Tilsvarende er der udarbejdet handleplaner på vuggestuen i forhold til det fysiske og æstetiske børnemiljø.

Handleplan for Spirerne i vuggestuegruppen, det psykiske børnemiljø

Forudsætninger: En børnegruppe på 20 børn mellem 0-3 år, som er på forskellige stadier i deres udvikling, individuelt, socialt og sprogligt. Vi oplever, at børnene har stor glæde af hinanden, men også at de til tider skubber, slår og bider hinanden. Undersøgelsen af børnemiljøet viser ikke direkte, at der i vuggestuen er problemer med drillerier børnene imellem, men da der er børn i børnehavegruppen, som oplever dette, er det vigtigt, at vi i vuggestuen også arbejder bevidst med, hvordan vi omgås hinanden. Det er i vuggestuealderen børnene udvikler forudsætningerne for at kunne indgå i gode sociale relationer.

Læreplanstemaer: Denne handleplan er primært koblet med udvikling af børnenes sociale kompetencer. Det hænger for os i høj grad sammen med børnenes alsidige personlige kompetencer og deres sproglige udvikling, hvilket kommer til udtryk i de nedenfor opstillede pædagogiske mål og tiltag. Indholdet har således den målsætning særligt at støtte og udvikle børnenes sociale og sproglige kompetencer samt deres almene personlige udvikling.

Indhold:

- Når et barn bliver slået, skubbet eller bidt trøster vi det og sætter ord på det, der er sket og de følelsesudtryk, vi ser hos barnet.
- Når et barn slår, skubber eller bider sætter vi os i børnehøjde, søger øjenkontakt og fortæller barnet, at det ikke er i orden. Vi sætter ord på de følelser og reaktioner, vi ser hos det forurettede barn. Vi viser derefter barnet, hvordan det kan kontakte det andet barn på en positiv måde.
- Vi anerkender og sætter ord på, når et barn henvender sig til et andet barn på en positiv, kærlig eller omsorgsfuld måde.
- Når et barn kommer i konflikt, og ikke selv kan komme ud af konflikten, hjælper vi barnet gennem konflikten ved for eksempel at komme med alternativer til en ny leg, noget andet legetøj, få børnene til at se muligheder i hinanden eller ved at aflede opmærksomheden til noget andet.
- Vi lærer børnene at sige fra overfor hinanden ved bl.a. at lære dem at sige "stop" og "hold op" og "jeg vil ikke have det" samtidig med, vi løfter en hånd op med stop-tegnet. Tegnet lærer det lille barn hurtigt at forstå, og ordene begynder børnene selv at bruge i takt med sprogtilegnelsen.
- Vi hjælper børnene med at få øje på hinanden og hinandens ressourcer.
- Når vi planlægger ture og aktiviteter, er vi opmærksomme på børnenes spirende venskaber og støtter op om dem.
- Vi lærer børnene at vente på tur i hverdagssituationer. Bl.a. når vi sender brødfadet rundt og hjælper dem i garderoben.
- Vi er bevidste om indretning, brugen af lokaler og fordeling af voksne i vuggestuen, så omgivelserne giver de bedst mulige betingelser for, at børnene kan opleve frirum, fordybelse, positiv leg og venskaber.

Mål:

- At børnene er glade og trygge i vuggestuen
- At børnene trives socialt
- At børnene udviser glæde og sympati overfor andre børn og voksne.

Tegn:

- At børnene søger hinanden
- At børnene udtrykker egne grænser (fx ved at sige "stop") og respekterer andres grænser
- At børnene er glade i deres samvær med andre børn
- At børnene søger de voksne, når de har brug for nærvær, trøst, leg eller hjælp

Handleplanen omfatter også punkterne rammefaktorer, evaluering og læringsrum, hvilket ikke synes relevant i forhold til hæftets primære fokus – kobling af børnemiljø og læreplaner.

Modellens styrker

Trerinsmodellen opdeler arbejdsprocessen i forskellige faser, og det er med til at gøre arbejdsgangen overskuelig. Personalet kan for eksempel arbejde med modellen over en række personalemøder. Det giver lejlighed til at reflektere over og diskutere modellens indhold, men også dagtilbuddets almene hverdagspraksis. Modellens form gør også, at man som personalegruppe vil opleve en vekselvirkning mellem det at udvikle et fælles pædagogisk arbejdsgrundlag og det nærværende arbejde blandt børnene i hverdagen. En vekselvirkning mellem teori og praksis, som i høj grad er en kobling af arbejdet med børnemiljø og de pædagogiske læreplaner.

Byg selv videre på modellen

Man kan selv tilpasse og udbygge modellen, så den passer til det enkelte dagtilbud. Man kan med fordel udvide handleplanen med et ekstra punkt, hvor man beskriver helt konkrete tiltag og aktiviteter, som går i dybden med, hvordan man vil nå de opstillede mål i praksis. Man kan for eksempel beskrive og begrunde dette punkt fagligt gennem en daglig samling med børnene, hvor personalet arbejder med respekt for andres grænser ved at sætte fokus på kropssprog og ansigtsmimik. Det kan man gøre ved at vise billeder af mennesker i forskelligt humør eller ved at afprøve egen ansigtsmimik foran børnene eller foran et spejl. Punktet vil således give et billede af, hvordan arbejdet kommer til udtryk i hverdagen, og det viser de pædagogiske tanker bag tiltagene. Andre muligheder kunne være temadage, projekter, udvidet forældrekontakt, indførelse af søvnpolitik, kostpolitik eller lignende.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- I allerede har udarbejdet en undersøgelse af børnemiljøet eller er godt i gang med den
- I mener, at arbejdet med børnemiljø er et relevant afsæt for arbejdet med de pædagogiske læreplaner
- I mener, at arbejdet med børnemiljø er et godt sted at begynde
- I vil sikre, at børneperspektivet bliver inddraget
- I tør høre børnenes meninger og vil handle i forhold til dem.

EKSEMPEL

3

Jo mere erfaring man har med SMTTE-modellen, jo mere glæde får man af den. Metoden giver mening for os, da den ikke er så tidskrævende og også fungerer fint i forhold til dokumentation og evaluering.

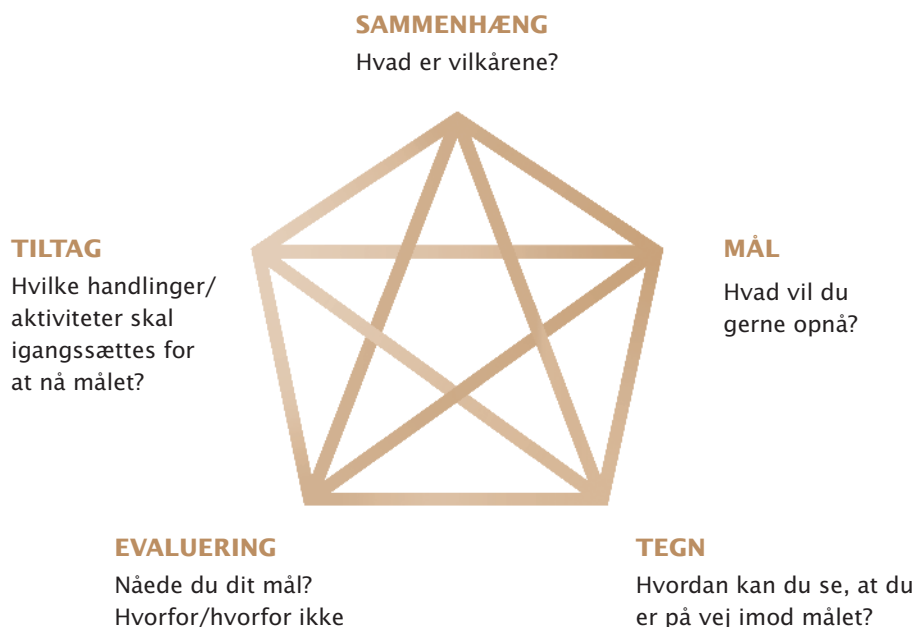
Anne-Marie Jensen,
leder af Bangsbo Børnehave i Struer

EKSEMPEL 3 | Udvidet SMTTE-model – enkelt og godt!

SMTTE-modellen er et pædagogisk redskab, som efterhånden bliver brugt i mange dagtilbud. Det er karakteristisk for Bangsbos Børnehave i Struer og Børnehuset Bymarken i Hinnerup, at de har valgt at bruge SMTTE-modellen som omdrejningspunkt for arbejdet med børnemiljø og læreplaner. Begge dagtilbud har givet modellen hver sin individuelle drejning.

SMTTE-modellen er et pædagogisk redskab og en refleksionsmodel, der kan hjælpe til at kvalitetssikre det pædagogiske arbejde og samtidig sikre, at dagtilbuddet kommer rundt om både arbejdet med børnemiljø og arbejdet med læreplaner.

SMTTE-modellen er ofte illustreret som en pentagon. Det er en dynamisk model, hvor pædagogen kan forbinde de fem elementer på kryds og tværs.

Bangsbo Børnehave er fortrolig med SMTTE-modellen og har derfor valgt at videreudvikle modellen i arbejdet med at koble børnemiljø og læreplaner. Vi har valgt at kalde nedenstående eksempel for en udvidet SMTTE-model, da læreplanstemaerne og det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø er blevet tilføjet den oprindelige SMTTE-model. Metoden er konkret, overskuelig og alsidig, idet den tager udgangspunkt i det enkelte dagtilbuds hverdagspraksis.

Udvidet SMTTE-model inspireret af Bangsbo Børnehave, Struer

Denne udvidede SMTTE-model tager udgangspunkt i et konkret eksempel: Tiden omkring påske skal være afsat for pædagogiske aktiviteter, der både kommer rundt om læreplanstemaerne og arbejdet med børnemiljø. Eksemplet er hentet fra en børnehavegruppe, og tidsperspektivet er en uge. En af styrkerne ved den udvidede SMTTE-model er, at den er yderst fleksibel i forhold til blandt andet tidsrammen og indholdet.

SMTTE-modellen er aktivitetsbetonet og har således fodfæste i praksis. Bangsbo Børnehave finder SMTTE-modellen anvendelig og alsidig, da det første felt (sammenhæng) giver mulighed for at definere de valgte aktiviteter bredt. Aktiviteterne kan variere lige fra daglige fællesskaber som samling eller frokostsituationen til ugentlige aktiviteter som rytмикdag, middag eller turdag. Det kan også være længerevarende perioder med for eksempel kunstprojekter eller temauger om vand, indianere, dyr osv. Mulighederne er mange, og det er (næsten) kun fantasien, der sætter grænserne. I dette eksempel har personalet i Bangsbo Børnehave ved hjælp af SMTTE-modellen beskrevet deres mål for arbejdet med påsken (mål), hvilke tiltag der skal opfylde målene (tiltag), succeskriterier (tegn), og måden hvorpå de vil dokumentere og evaluere aktiviteten.

Eksempel på udvidet SMTTE-model fra Bangsbo Børnehave:

Udvidet SMTTE-model	
Dato: 11. april – 15. april 2011	Gruppe: hele børnehaven
Beskriv aktiviteten/temaen i nedenstående Smtte-model	
Sammenhæng: Påsken står for døren, og vi vil lave flere forskellige aktiviteter, som tager udgangspunkt i påsketema og forårets komme.	
Mål: <ul style="list-style-type: none">Pynte Bangsbo med påskepynt/forårspyntSkabe og bevare traditioner med udgangspunkt i påsken og foråretStyrke fællesskabet på tværs af grupperne ved fælles aktivitetGive børnene et element af genkendelse i vores aktiviteterGive børnene indblik i årstiden/påsken.	
Tiltag: <ul style="list-style-type: none">Male påskeægKlippe gækkebreveSå forårsblomsterLave karsevogneSyng sange om påske/forårFarve æg på bålMale billeder i forårsfarverHøre historier om påskenLave små reder med kyllingerKlippe, klistre, male og forme alle mulige slags kyllingerLave æggejagt i haven.	
Tegn: <ul style="list-style-type: none">Jord under negleneBørn, der klipper selvFlotte pyntede vægge og vindueskarmeMotiverede børn med lyst til de forskellige aktiviteterGlade børnIvrigt søgende børn (påskejagt).	
Dokumentation: <ul style="list-style-type: none">Bog med billeder af vores aktiviteterSkrift på tavlen hver dagBilleder på nettet og på tavlenOphæng/udstilling af produkterne.	

Evaluerings: Med børnene i grupperne, på et personalemøde, i hverdagen, skrive noter ned om positivt/negativt i løbet af ugen.

Barnets alsidige personlige udvikling	Sociale kompetencer	Sprog
<ul style="list-style-type: none"> · At være med i en social sammenhæng med andre børn og voksne · Børnene bliver støttet i at deltage i aktiviteterne, så de får noget ud af det uanset alder. 	<ul style="list-style-type: none"> · Samvær/fællesskab omkring de forskellige aktiviteter · Fællesskab omkring højtider og traditioner. 	<ul style="list-style-type: none"> · Fortælling/historier om påske · Rim og remser til gækkebreve · Sange om påske og forår.
Krop og bevægelse	Natur og naturfænomener	Kulturelle udtryksformer og Værdier
<ul style="list-style-type: none"> · Stimulering af finmotorikken ved at klippe/klistre/male · Udfordring af sanserne gennem aktiviteter som bål, male æg, arbejde med jord, klippe/klistre · Stimulering af grovmotorikken ved æggejagten. 	<ul style="list-style-type: none"> · Lave aktiviteter udenfor såsom bål – plante blomster · Finde æg i haven · Opdage, at de fine forårsblomster spirer · Opdage og nyde træer og buske med knop og følge udviklingen. 	<ul style="list-style-type: none"> · Få mulighed for deltagelse i traditionelle aktiviteter som gækkebreve osv. · Få kendskab til påsken · Få respekt for kulturen og de værdier, der følger med · Udvikle børnenes evner til at skabe figurer, billeder og smukke farver med forskellige materialer.

Børnemiljø

Fysisk:

- Børnene opdager og udforsker haven og dens udvikling. De bliver fortrolige med alle dens nicher og små hjørner, skove og huler.
- Børnene er med til at plante, så de får et ejerskab til haven og dermed også et ansvar for haven og dens indhold.
- Børnene har gennem de forskellige aktiviteter mulighed for at "opdage" nye interessante rum i huset, som de ikke kendte til i forvejen, fx værkstedet.

Psykisk:

- Børnene får oplevelsen af at være en del af et fællesskab, hvor hele Bangsbo er involveret.
- Børnene er med til at skabe traditioner og dermed Bangsbos kultur.
- Grupperne på tværs kan udvikle nye relationer og venskaber.

Æstetisk:

- Børnene oplever det at skabe noget med hænderne og bruge deres kreativitet.
- Børnene får stimuleret sanserne gennem de mangeartede aktiviteter.
- Børnene oplever, at deres produkter har værdi, når de bliver brugt som udsmykning.

Børneperspektiv: Påsken som aktivitet er valgt på baggrund af børnenes egen interesse. Flere børn begyndte at tale om påsken og genopfriske minder fra sidste års påskeaktiviteter. De spurgte, om vi ikke igen i år skulle lave æggeløb, male æg og holde påskefrokost. De foreslog, at vi kunne så karse og pynte op med de maledede æg. Alt i alt gav de udtryk for, at det kunne være spændende at beskæftige sig med påsken, og at sidste års påskeaktiviteter havde gjort indtryk på dem. De kom med flere nye idéer og var derfor selv med til at planlægge ugen.

De pædagogiske læreplaner

Efter at SMTTE-modellen er blevet udfyldt på normal vis, har de seks læreplanstemaer fået hvert sit felt. Her har personalet beskrevet, hvilken læring børnene opnår ved at deltage i "på-sken" som planlagt aktivitet. I dette eksempel er alle læreplanstemaerne udfyldt, hvilket ikke nødvendigvis er tilfældet ved alle aktiviteter. Men ved at bruge SMTTE-modellen ved planlagte aktiviteter vil det opmærksomme pædagogiske øje sikre, at der bliver planlagt tilpas forskellige aktiviteter, så alle læreplanstemaer over en periode bliver berørt.

Børnemiljø

I sidste del af skemaet er der plads til refleksioner om den indflydelse, "på-sken" som planlagt aktivitet har på det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. Her er der plads til, at personalet kan gøre sig overvejelser over og dokumentere, hvordan på-sken som aktivitet præger og udvikler børnemiljøet.

Børneperspektiv

Arbejdet med læreplaner udspringer af et voksenperspektiv. Det er de voksne, der vælger aktiviteten, beslutter hvordan aktiviteten skal udføres, og det er også dem, der udfylder felterne med læreplanstemaerne og børnemiljøet. Dermed er læringsrummet som udgangspunkt voksenstyret. Hvis man skal inddrage børneperspektivet, kan man udbygge skemaet med endnu et felt, som det er vist i slutningen af skemaet. Personalegruppen kan ved at tilføje feltet børneperspektiv sikre, at børnemiljøet bliver vurderet i et børneperspektiv, hvilket er en del af lovgivningen. Børnene får lov til at bidrage med egne oplevelser af sidste års påskearrangement, og deres ønske om lignende aktiviteter bliver afsat for endnu et påsketema.

Variation af den udvidede SMTTE-model

SMTTE-modellens særlige styrke er dens fleksibilitet, idet det er muligt for det individuelle dagtilbud at til- og fravælge forskellige dele af skemaet. Nedenfor gives eksempler på, hvordan man kan udvide skemaet ved at tilføje ekstra felter, og hvordan man ved at variere den første hoveddel om sammenhæng kan ændre udgangspunktet.

Suppler med ekstra felter til skemaet

Børnehuset Bymarken i Hinnerup har tilføjet et ekstra felt, sundhedsperspektivet, som skal beskrive, hvordan dagtilbuddet vil bruge tænkningen om de sunde læreprocesser. Feltet er tilføjet, fordi dagtilbudslederen gennem Favrskov Kommune har uddannet sig til sundhedsambassadør. Dagtilbuddet har derfor valgt at have temaet sundhed som et gennemgående fokuspunkt. Personalegruppen arbejder ud fra begreberne belastningsbalance, forudsigelighed og deltagelse. Ifølge den amerikansk-israelske professor i medicinsk sociologi Aaron Antonovskys tese om følelsen af sammenhæng er disse begreber forudsætningerne for at udvikle begribelighed, håndterbarhed og meningsfuldhed.

Sundhedsperspektiv:

Belastningsbalance: Vi vil guide, støtte og give tryghed til de børn, der udsættes for stor belastning. For eksempel for de børn, som finder aktiviteten uoverskuelig; for de børn, som bliver utrygge i nye og ukendte aktiviteter osv.

Forudsigelighed: Det er mere eller mindre de samme aktiviteter som sidste påske. Personalet har planlagt ugen i god tid op til påske, så de kan tale med børnene om, hvad der sker, og hvordan det skal foregå. De fysiske rammer er kendte, og der vil kun være ture ud af huset i det nærliggende område.

Deltagelse: Alle børn bliver del af aktiviteten. Der er både nogle "kan-aktiviteter" og nogle "skal-aktiviteter". Når det gælder medbestemmelse, er der hver dag mulighed for selv at vælge, hvilke aktiviteter man vil deltage i.

Kommunale indsatsområder eller værdier kan, på samme vis som sundhedsperspektivet, placeres i et lignende felt. Børnehuset Bymarken arbejder med implementering af sprog- og læsepolitikken, som er Favrskov Kommunes indsatsområde i 2011-2012. Her bringer vi et eksempel på, hvordan "sprog" kan tænkes ind i SMTTE-modellen.

Kommunalt indsatsområde:

Vi vil læse bøger om påsken og tale med børnene om dem. Vi vil synge påskesange. Aktiviteterne vil naturligt lægge op til dialog om forskellige emner. Det styrker børnenes ordforråd og giver dem mulighed for at øve sig i at udtale nye ord.

Variationsmuligheder under hoveddelen sammenhæng

Modellen levner også mulighed for at arbejde med de seks læreplanstemaer i hver deres SMTTE-model. Således skiftes påsken ud med for eksempel krop og bevægelse i skemaets første felt. De følgende felter fyldes ud med beskrivelser af og begrundelser for valgte aktiviteter, der udspringer af læreplanstemaet krop og bevægelse. Tilsvarende bliver der udarbejdet skemaer med de resterende fem læreplanstemaer i fokus.

Sammenhæng:

Krop og bevægelse – Vi vil have fokus på aktiviteter, som relaterer sig til læreplanstemaet krop og bevægelse. Vi vil sørge for, at aktiviteterne foregår både inde og ude.

En anden mulighed er at udskifte aktiviteten med et barn. Det kan være relevant i arbejdet med særligt udsatte børn. På den måde kan man udarbejde en konkret handleplan for ét eller flere børn. Det første felt, sammenhæng, kan se således ud:

Sammenhæng:

William på fem år har ingen tætte relationer til jævnaldrende børn. Han søger ikke de andre børn, og de søger ikke ham. Han trækker sig i situationer, hvor der kan være risiko/chance for social kontakt. Han virker indadvendt og til tider ensom.

Herefter bliver modellen udfyldt på almindelig vis, og den kommer således rundt om både børnemiljøet og læreplanstemaerne.

Begynd med børnemiljøet

Børnehuset Bymarken, Hinnerup har valgt at arbejde med børnemiljøet og lade det være udgangspunkt for personalets videre arbejde med SMTTE-modellen. Ud fra dagtilbuddets indsamlede data fra blandt andet interview og iagttagelser har personalet analyseret sig frem til, at der fremover især skal være fokus på støj, trætte børn, børnenes sprog, drillerier og æstetisk udsmykning. Disse emner vil ved hjælp af SMTTE-modellen løbende indgå i dagtilbuddets arbejde med læreplansmål. Helt konkret vil det øverste felt, sammenhæng, bestå af ét eller flere af fokusemnerne, og resten af skemaet bliver udfyldt som tidligere beskrevet. Feltet kunne se sådan ud:

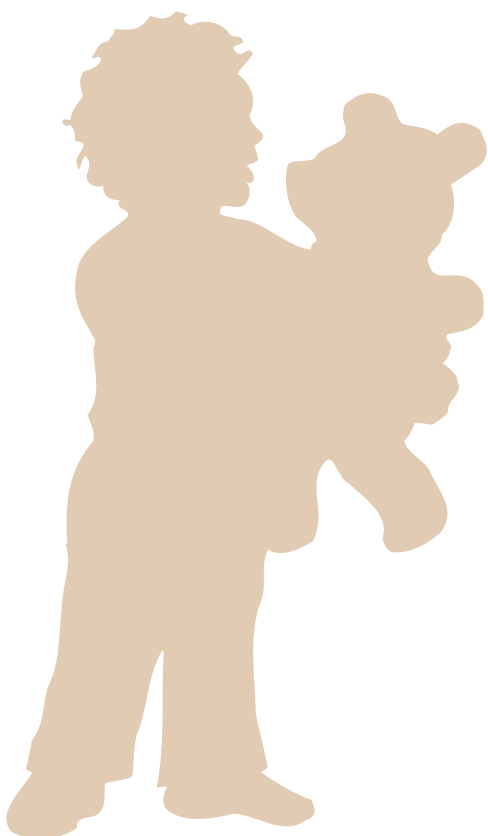
Sammenhæng: Trætte børn – arbejdet med børnemiljø viser, at flere børn viser tegn på træthed (gnider øjne, gaber, er kede af det, når de bliver vækket)

Vælger man at tage denne vinkel på SMTTE-modellen, vægtes børnemiljøet og børneperspektivet højt, og den pædagogisk planlagte hverdag vil i højere grad tage afsæt i børnenes behov, oplevelser og ønsker.

Som krølle på halen ... har både Bangsbo Børnehave og Børnehuset Bymarken sideløbende med SMTTE-modellen udarbejdet et selvstændigt dokument, der mere generelt redegør for, hvordan dagtilbuddet overordnet definerer og arbejder med de forskellige læreplansområder. Det kan være en god idé, da SMTTE-modellen er aktivitetsbetonet og fremstår mere detaljeret med henblik på konkret handling. En lignende beskrivelse og definition af det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø er oplagt. På den måde kan interesserede få et indblik i, hvilket pædagogisk grundlag dagtilbuddet tillægger arbejdet med læreplaner og børnemiljø, samtidig med at metoden er med til at fastholde pædagogernes bevidsthed om arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- det skal være overskueligt og konkret
- jeres hverdag er aktivitetsstyret
- I arbejder meget i projekter, temaer og lignende
- I vil slå to fluer med ét smæk og kunne dokumentere og evaluere ud fra samme model.

EKSEMPEL

4

En af fordelene som dagplejer er, at vi kan planlægge dagen mere eller mindre, som det passer ind med børnene. For eksempel hvis et barn bliver afleveret om morgenen og virker knap så oplagt som normalt, så behøver vi altså ikke tage på den ellers planlagte tur. Vi kan bare blive hjemme, og jeg kan sætte forskellige aktiviteter i gang alt efter børnenes ønsker og behov. Alle kan jo have en dag, hvor man bare har lyst til at slappe af."

Esther Lehmann, 62 år
dagplejen Annisse, Gribskov

Eksempel 4 | Hverdagsobservationer og logbøger i dagplejen

Dagplejen i Gribskov Kommune udnytter de mange forskellige kompetencer, dagplejerne og dagplejekonsulenterne tilsammen besidder, og ud fra en fælles indsats får de udviklet et fælles fundament for arbejdet med børnemiljø og læreplaner i dagplejehjem, legestuer og gæstehuse. Dette eksempel fremhæver dagplejens unikke vilkår for at arbejde med børnemiljø og læreplaner. Eksemplet er særligt inspirerende i forhold til arbejdet med mindre børn, men kan overføres til dagtilbud af enhver art.

Startskuddet var en workshop, som dagplejekonsulenterne i Gribskov Kommune i fællesskab stablede på benene for de ca. 100 dagplejere i kommunen. Målet for workshoppen var, at dagplejerne i fællesskab skulle udvikle et fundament for det videre individuelle arbejde med børnemiljø hos den enkelte dagplejer og i legestuerne. Der blev på workshoppen arbejdet med at indkredse, hvad fysisk, psykisk og æstetisk børnemiljø er, hvorfor det er godt at arbejde med børnemiljø, og hvordan man kan gøre det i praksis. Workshoppen var sammensat af blandt andet mindre oplæg fra dagplejekonsulenterne, brainstorm over de forskellige perspektiver i børnemiljø og gruppearbejde.

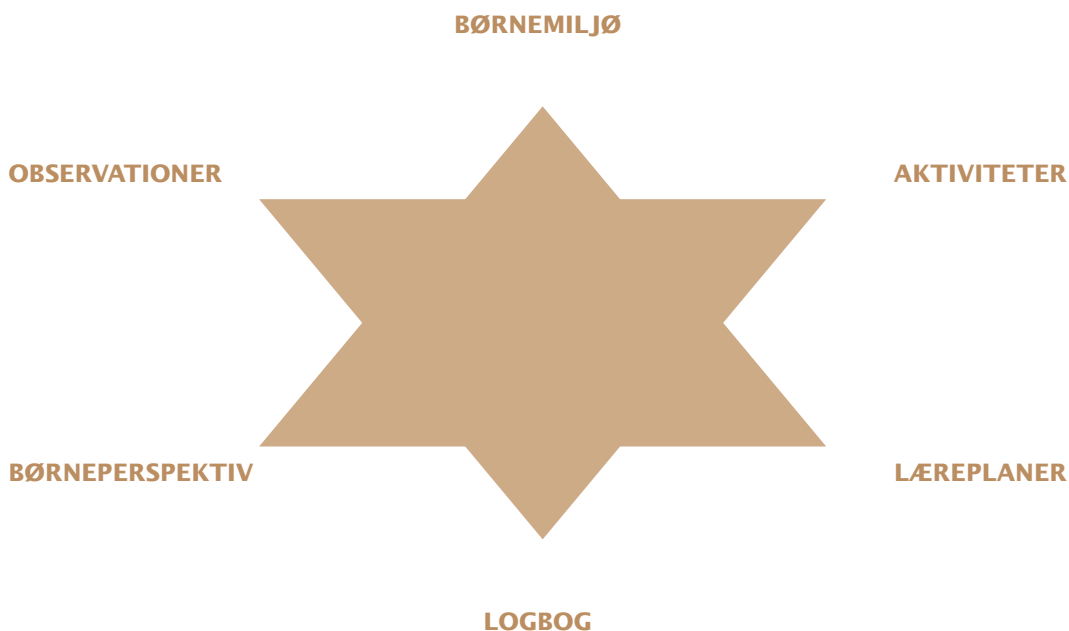
Dagplejerne i Gribskov Kommune har i hvert område udarbejdet indholdet til de pædagogiske læreplaner og er stadig i fuld gang med implementeringsprocessen. Den fælles workshop kan ses som et supplement til læreplanerne og være med til at øge følelsen af, at man som dagplejer er del af et større pædagogfagligt fællesskab. Derudover mener dagplejekonsulent Lillian Ågård Rasmussen, at: "Når dagplejerne selv får sat ord på deres hverdag, styrker det deres refleksioner i hverdagen, og det giver dagplejen et kvalitetsløft".

Dagplejen Annisse er en af de dagplejegrupper, der i forbindelse med renovering af den fælles legestue har haft glæde af den fælles workshop. Man har forsøgt at have øje for det fysiske, psykiske og æstetiske miljø, samtidig med at personalet også har bestræbt sig på at tænke arbejdet med de seks læreplanstemaer ind i indretningen af deres legestue. Dagplejerne i Annisse mener, at workshoppen har øget deres bevidsthed om børnemiljø og læreplaner. Den har skabt et udgangspunkt og en motivation for at arbejde videre med begreberne i deres individuelle dagplejepraksis.

Dette eksempel er inspireret af samtaler med dagplejere fra Dagplejen Annisse og dagplejekonsulenter fra Gribskov Kommune, og det er siden blevet videreudviklet og skrevet sammen til et konkret eksempel.

Fra workshop til praksis

Nedenstående stjernemodel illustrerer, hvordan man med afsæt i en fælles workshop kan tænke arbejdet med børnemiljø og læreplaner sammen i praksis. Modellen viser, at det grundlæggende er hverdagsobservationer, planlagte aktiviteter og det pædagogiske arbejde med logbøger, der er bindeleddet mellem læreplaner, børnemiljø og børneperspektiv.

Observationerne er de hverdagsobservationer, dagplejeren foretager i dagligdagen blandt børnene. Det er afgørende for observationerne, at dagplejeren observerer bevidst, systematisk og varieret. Bevidstheden angiver observationer som en bevidst valgt pædagogisk metode, og den er samtidig med til at kvalitetssikre den pædagogiske faglighed. Systematikken er nødvendig for, at det bliver en kontinuerlig og forankret del af det pædagogiske arbejde, og variationen er med til at sikre, at den voksne kommer rundt om alle børnemiljøets tre perspektiver, det fysiske, psykiske og æstetiske miljø.

Observationer er endvidere med til at fastholde et børneperspektiv. Den voksne forsøger i observationerne at indfange et børneperspektiv ved enten at observere fx børnenes indbyrdes relationer, søvn mønstre eller motoriske udvikling eller observere ud fra børnenes fysiske, psykiske og æstetiske perspektiv. Observationer er anvendelige blandt de fleste brugergrupper, men kan særligt anbefales i arbejdet med mindre børn, der ikke har udviklet et verbalt sprog endnu. Observationerne er udgangspunkt for det videre forløb med at tilrettelægge pædagogisk planlagte aktiviteter.

Den voksne sætter pædagogisk planlagte aktiviteter i gang på baggrund af observationerne. Aktiviteter bliver defineret bredt og kan variere fra faste ugentlige aktiviteter over temadage til kunstprojekter, men der kan også være tale om spontane pædagogiske aktiviteter og handlingstiltag, som sættes i gang umiddelbart efter observationen. Fælles for aktiviteterne er, at det er nødvendigt, at ét eller flere læreplanstemaer er tænkt ind, og at man som pædagog eller dagplejer arbejder ud fra en systematisk metode, så man sikrer, at alle børn bliver præsenteret for hvert af de seks læreplanstemaer over en fastlagt periode.

Det er i den bevægelse, der sker fra observationerne til de pædagogisk planlagte aktiviteter, at den reelle kobling mellem læreplaner og børnemiljø finder sted. Observationerne varetager det fysiske, psykiske og æstetiske miljø samt børneperspektivet, og aktiviteterne varetager de seks læreplanstemaer. Det er så dagplejerens faglige bevidsthed og en systematisk fremgangsmåde, der er med til at fuldende koblingen.

Logbøger supplerer koblingen yderligere. Dagplejernes logbogsarbejde dokumenterer, at arbejdet med læreplaner og børnemiljø sker på en bevidst og systematisk måde. Dagplejeren noterer beretninger fra hverdagen i form af praksisfortællinger, beskrivelser eller små udsagn. Disse beretninger er et fagligt fundament for både de spontane såvel som de planlagte aktiviteter, dagplejen igangsætter. Det skal ligeledes fremgå af logbogen, hvordan de planlagte aktiviteter har forbindelse til læreplanstemaerne. Logbøgerne dokumenterer både det enkelte barns lærings- og udviklingsstadiet og koblingen af arbejdet med børnemiljø og læreplaner. Logbøgerne kan fint suppleres med billeder, der ofte siger rigtig meget om blandt andet stemninger, udtryk og sociale samspil. Summa summarum er det vigtigt, at logbøgerne føres systematisk, og at de synliggør, hvor dagplejeren arbejder med henholdsvis læreplaner og børnemiljø.

De følgende eksempler er inspireret af Dagplejen Græsted og Dagplejen Annisse i Gribskov Kommune.

Logbogseksempel 1

PERSONLIG LOGBOG FOR RASMUS

Tirsdag d. 15-09-2010

I dag har du været ked af det. Man kan ikke se det på billedet.

Jeg tror, du er ved at finde ud af, at dit sociale netværk forandrer sig

Hvorfor tror jeg det?

Det startede med at Marie, Emma og du sad og legede. Så kom Mikkel (gæstebarn). Det var o.k., at jeg gik ud og sagde godmorgen til Mikkel og hans mor. Men da Marie og Emma også gik, blev du ked af det. Jeg hentede dig, og så blev du hurtigt glad igen.

Senere på formiddagen blev jeg nødt til at gå ud af dit synsfelt for at hjælpe de større børn og for at skifte en ble. Du blev ked af det, hver gang jeg gik. Jeg besluttede derfor at tage dig med, hver gang jeg skulle et andet sted hen, hvor du ikke kunne se mig. Det var en rigtig god ide! Siden blev du kun ked af det, når du var sulten, tørstig eller træt.

Eksemplet illustrerer med angivelse af navn og dato, at formålet er bevidst og systematisk pædagogisk arbejde. Skrivestilen fremhæver, at det er dagplejeren, der gør sig tanker og refleksioner over barnets dag og udvikling. Det er med afsæt i disse refleksioner, at dagplejeren handler. For at understøtte arbejdet med børnemiljø og læreplaner samt koblingen af dem, er det oplagt at tilføje nedenstående felt til de logbogseksempler, hvor det er relevant.

Refleksioner over børnemiljø (fysisk og psykisk):

Fortællingen handler om det fysiske og psykiske børnemiljø. Rasmus blev ked af det og utryg ved at være alene. Mit dagplejehjem er opdelt i værelse, stue, køkken og badeværelse. Det betyder, at det er svært at se fra det ene rum til det andet. Det var vigtigt for Rasmus ikke bare at kunne høre og fornemme mig, men også at kunne se mig hele tiden. Derfor valgte jeg at tage ham med mig rundt i huset resten af dagen. Det gjorde ham tryk og tilpas.

Refleksioner over læreplanstemaer (alsidig personlig udvikling):

Jeg er bevidst om, at læring og udvikling kræver, at børnene først og fremmest er trygge. Derfor vælger jeg at tage ham med mig rundt i huset. Dermed får Rasmus oplevelsen af, at han ikke er alene, men at jeg er der for ham og anerkender, hvad han "siger". Han vil med tiden udvikle evnen til at indgå i tillidsfulde relationer.

Logbogseksempel 2

LOGBOG FOR MAGNUS

Tema: Sproglige kompetencer

Magnus elsker mad, og når han ser, at maden kommer på bordet, kan det ikke gå stærkt nok. Magnus bliver utålmodig. Han slår i bordet og råber: "Mam. Ha' mam nu". Derfor begynder jeg at synge madsangen "Mad mad – nu skal vi alle spise. Hør, nu er der ro. Esther siger værsgo, og så spiser vi". Det lægger en dæmper på Magnus.

LOGBOG FOR MAGNUS

Tema: Sproglige kompetencer

Magnus er nu 13 måneder, og han er en rigtig kvik dreng. Han har længe sagt "Ma ma". For at lære ham at sige "mad", stak jeg tungen ud af munden og sagde "maaad". Nu siger han "mad", men når han laver sjov, stikker han tungen ud af munden og siger "maaad".

Læreplaner

De to ovenstående logbogseksempler om Magnus viser, hvordan dagplejeren udfordrer og styrker Magnus' sproglige kompetencer. For nogle dagplejere kunne det måske give mening at knytte flere læreplanstemaer til eksemplerne. Eksemplerne viser, at Magnus har udviklet sig fra det ene eksempel til det andet. Første logbogseksempel viser, at dagplejeren er bevidst om Magnus' evne til at sige "mam" og forbinde det til mad. Andet logbogseksempel viser, at der sker en bevidst læring, idet dagplejeren har fokus på udtalen af ordet mad. Dagplejeren evner at sætte en sjov og legende ramme for indlæringen, og det er med til at motivere Magnus.

Børnemiljø

I forhold til arbejdet med børnemiljø kan man tilføje, at der både er tale om det fysiske miljø (støj bliver til sang, uro til fælles aktivitet), det psykiske miljø (det sociale aspekt i spisesituationer) og det æstetiske miljø (sangen som kultur-æstetisk aspekt). Dagplejeren handler på baggrund af denne omstændighed.

Afslutning

Eksemplerne viser, hvordan man kan bruge observationer og logbøger i arbejdet med at koble børnemiljø og læreplaner. Logbogen er en dokumentationsform, men også en måde hvorigennem den enkelte dagplejer i hverdagen kan sikre, at børnemiljøet bliver varetaget ud fra et børneperspektiv – det vil sige ud fra børnenes observerede ønsker og behov. Hvis der over et halvt år udelukkende er fortællinger, refleksioner og handlinger på baggrund af det fysiske og det psykiske børnemiljø, vil det være oplagt for dagplejeren at dreje fokus over på det æstetiske miljø i en periode. Den samme sikring kan ske i forhold til læreplanstemaerne.

Arbejdet med logbøger er en metode, som sætter fokus på det enkelte barn både i forhold til læreplanerne og til børnemiljøet. Derfor er det meget relevant at sammenholde børnenes logbøger, og se på: Hvad de siger noget om samlet set? Er der nogen tendenser inden for børnemiljøet, som det kunne være aktuelt at handle ud fra? Er der nogen blinde pletter, som ikke bliver afdækket gennem logbogsarbejdet? Når logbøgerne holdes sammen kvalitetssikrer man sit arbejde med børnemiljøet.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- I arbejder med småbørn
- I arbejder med børn uden eller med begrænset sprog
- I vil sikre børneperspektivet
- I vil arbejde praksisnært i forhold til børnemiljø og læreplaner
- I er fortrolige med observationer eller har lyst til at udfordre metoden
- I er nysgerrige over for logbogens værdier og muligheder i det pædagogiske arbejde.

EKSEMPEL

5

EKSEMPEL 5 | Brug læreplanen!

Dette eksempel har hentet sin primære inspiration fra Skovlunde Menighedsbørnehave, Ballerup, hvor personalet har vendt arbejdet med børnemiljø på hovedet. Eksemplet tager udgangspunkt i de seks læreplanstemaer og i bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner, som derefter bliver koblet med resultaterne fra personalets tidligere arbejde med børnemiljø.

I Skovlunde har man valgt at tage afsæt i et grundskema, som er udviklet af Ballerup Kommune. Pædagogerne har videreudviklet skemaet, så det fungerer som et brugbart pædagogisk arbejdsredskab, der kan være med til at forbedre børnenes hverdag. Skemaet har været med til at øge pædagogerne fokus på at skabe synergi mellem læreplaner og børnemiljø som grundlag for børnenes læring, trivsel og udvikling. Skovlunde Menighedsbørnehave arbejder, ligesom mange andre dagtilbud, med de seks læreplanstemaer i den daglige pædagogiske praksis. Personalet har fokus på både børnemiljøet og børneperspektivet i forsøget på at sikre læring, trivsel og udvikling hos børnene. Det nyudviklede skema har ikke kun opfyldt kravet om en kobling af læreplaner og børnemiljø, men har også hjulpet personalet med at systematisere nogle af hverdagens aktiviteter. Det har givet personalet det overblik over udvalgte pædagogiske tiltag, som de førhen har manglet.

Modellen kan være med til at sikre, at børnenes hverdag ikke præges af aktiviteter, der styres af pædagogerne egne behov. Pædagogerne kommer rent fagligt hele vejen rundt og tager dermed højde for de pædagogiske læreplaner, arbejdet med børnemiljø og inddragelse af børneperspektivet. Derudover varetager de det fysiske, psykiske og æstetiske perspektiv, afhængig af hvor børnenes stemmer vinder størst genklang. Skemaet er et foranderligt dokument, et arbejdsredskab, hvor man over en periode på for eksempel et år kan nå rundt om de seks læreplanstemaer og samtidig sikre, at der bliver arbejdet konkret med børnemiljøet – fysisk, psykisk og æstetisk.

Når vi i forvejen arbejder med læreplaner i hverdagen, kan vi lige så godt forsøge at koble det sammen i stedet for at starte på noget nyt. Vi tog udgangspunkt i noget af det læreplansarbejde, vi arbejdede med i forvejen. Det handler om udvikling for os og om et godt børnemiljø for børnene”.

Hilde Jensen, leder i
Skovlunde Menighedsbørnehave

Udsnit af et skema, som kobler læreplaner og børnemiljø

Blå spalte Kommunalt niveau	1. røde spalte Læreplan	2. røde spalte Børnemiljø/ børneperspektiv	3. røde spalte Børnemiljø	4. røde spalte Læreplan
Værdier fra de institutionspoli- tiske mål	Bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaer	Metoder til at sikre børnemiljø og børne- perspektiv	Resultater fra arbejdet med bør- nemiljø (fysisk, psykisk og æste- tisk)	Handlingsplan – hvad og hvorfor?
Børn møder og ud- vikler kulturel og social forståelse	<p>"Børn skal møde voksne, der aktivt formidler kultur, og som støtter dem i at eksperimentere, øve sig og afprøve sig selv i forhold til et bredt spekter af kulturelle udtryksformer".</p> <p>I forlængelse heraf vil vi særligt arbejde med læreplanstemaerne kulturelle udtryksformer og værdier, krop og bevægelse og social kompetence.</p> <p>Vi vil:</p> <p>støtte børnene i en bredere forståelse for hinandens forskelligheder</p> <p>arbejde med børnenes rummelighed og respekt for hinanden</p> <p>støtte børnenes forståelse for de sociale spilleregler i forskellige kulturelle og sociale sammenhænge</p> <p>inddrage børnene i forskellige kulturer i dagligdagen såsom de forskellige børnegrupper internt i deres egen institution, legepladskultur, frokostkultur, kirkekultur, børnehave kontra hjemme osv.</p>	<p>Vi har brugt DCUM's spørgeskemaer, "hvordan har du det i din børnehave?" Spørgeskemaerne er udformet, så børnene i samarbejde med deres forældre og ved hjælp af smiley kan give udtryk for deres meninger og følelser. Derudover kan forældrene komme med uddybende kommentarer, og børnene kan kvalificere svarene i form af tegninger (fx tegning af mig og min bedste ven). Spørgeskemaet giver et øjebliksbillede af, hvordan børnene trives i deres børnehave.</p> <p>Derudover har personalet løbende lavet iagttagelser af de forskellige børnegrupper, hvilket giver et bredt billede af børnemiljøet i de forskellige børnegrupper. Hvem leger godt sammen, hvor leges der, hvem leger sammen, hvor og hvorfor opstår konflikter, hvad er børnegruppernes behov osv.</p>	<p>De store drenge er meget fysiske sammen.</p> <p>De kan godt lide at lege vilde og meget fysiske "slås-leg".</p> <p>De kommer i mange konflikter under deres "slås-leg".</p> <p>Verbale konflikter bliver ofte til fysiske konflikter.</p>	<p>Slåskultur</p> <p>Vi vil udvikle en slåskultur, som kan være med til at udvikle en fælles kultur børnene imellem.</p> <p>Slåskultur tager afsæt i en erfaringsbaseret pædagogik, hvor vi som voksne laver så få regler som muligt, og hvor børnene selv er med til at udvikle reglerne gennem deres egne oplevelser og erfaringer. For eksempel gennem uretfærdigheder og noget, der ikke fungerer i legen.</p> <p>Vi vil sætte fokus på begrebet respekt, så alle børn skaber en fælles forståelse for begrebet.</p> <p>Eks. på en slåskultur-leg "Sæl og sild"</p> <p><i>En dreng udpeges som sæl og skal fange alle de andre børn, som er sild. Sælen ligger på maven, og de andre sild løber rundt. Efter et stykke tid opdager sælen, at det er svært at fange sildene. Den voksne spørger børnene om, hvad de kan gøre. Et barn foreslår at sildene skal ned på knæ i stedet for at løbe. Barnet, som er sæl, bliver glad og synes, det både er nemmere og sjovere nu, hvor han kan fange de andre børn.</i></p> <p>Hvorfor slåskultur?</p> <p>Målet er:</p> <p>Børnene kan selv bruge legene i hverdagen, hvor de bruger deres udviklede regler og videregiver denne kulturs regler og aftaler til andre børn i børnehaven.</p> <p>Begrebet respekt bliver med tiden implementeret i andre sociale sammenhænge.</p> <p>Der er skabt optimale rammer for, at børnene kan udfolde sig selv fysisk og socialt sammen med kammeraterne, og dermed få dækket deres behov for vilde lege.</p> <p>Børnene opnår ejerskab over for deres egne udviklede regler, overholder dem og videregiver dem til andre børn.</p>

Røde og blå spalter

De røde bokse i skemaet karakteriserer de obligatoriske felter, som er afgørende for, at læreplaner og børnemiljø kobles. Den blå spalte angiver det kommunale niveau og kan rumme indsatsområder, værdier eller andre kommunale målsætninger, som med fordel kan kobles med de røde bokse og/eller tilføres skemaet på anden vis. Mange kommuner har udarbejdet deres egen udviklingsplan, som indebærer rammer for læreplansarbejdet. Eftersom det pædagogiske arbejde er komplekst, er det vigtigt at have for øje, at spalterne i skemaet ofte overlapper hinanden i praksis.

Første røde spalte

Start med læreplanen

Det er i **første røde spalte**, at personalet udvælger et uddrag fra bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaerne og kobler det til relevante læreplanstemaer. I forlængelse heraf formulerer personalet, hvilke overordnede pædagogiske mål de sætter sig for børnegruppen i relation til bekendtgørelsen og udvalgte læreplanstemaer. Det kan for nogle dagtilbud være en hjælp at gøre forbindelsesleddet mellem læreplanstemaerne/bekendtgørelsen og dagtilbuddets egen forståelse heraf eksplicit, som det er vist i skemaet. Det kan blandt andet være med til at give en større forståelse for, hvad denne spalte skal rumme, indkredse de overordnede pædagogiske mål og være kick-off til næste spalte.

Sådan gør I:

- Tag fat i bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaer
- Pluk i bekendtgørelsen, og fremhæv et udsnit, som giver mening for jer
- Tænk udsnittet fra bekendtgørelsen sammen med ét eller flere relevante læreplanstemaer
- Udarbejd dagtilbuddets overordnede pædagogiske mål for børnegruppen.

Anden røde spalte

Børnemiljø og børneperspektiv

Det er i den anden røde spalte, at der skal vælges metoder til det konkrete arbejde med børnemiljøet og børneperspektivet. Metoderne er mangeartede: Man kan nævne iagttagelser, interview, relations- og venskabsskemaer, spørgeskemaer og mere udprægede pædagogiske metoder som Marte Meo, ICDP osv. Disse metoder er gode til at indfange børneperspektivet, og de kan være en positiv øjenåbner for personalet. Der kan nemlig være overraskende stor forskel på det, man som voksen tror, at børnene oplever, og det, de rent faktisk oplever og tænker. Derfor er det altid oplagt at spørge børnene selv.

Det er vigtigt at udvælge metoder, der er alderssvarende for børnegruppen, og som giver mening i den konkrete børne- og personalegruppe. Ofte kan det være en fordel at kombinere to eller flere forskelligartede metoder. Det vil styrke både børneperspektivet og det videre pædagogiske arbejde.

Resultaterne kan tilsvarende variere og komme til udtryk på tværs af aldersgrupper, køn, aktiviteter, forskellige læringsrum og individuelle eller sociale udfordringer. Fælles for brugen af metoder er, at resultaterne giver et billede af den gældende børnegruppes tilstedeværelse, udfordringer og behov i institutionen. Disse resultater skal bruges i det videre arbejde, hvor personalet skal udarbejde en konkret handleplan.

Sådan gør I:

- Udvalg én eller flere metoder, som skal være med til at arbejde udviklende og målrettet med børnemiljøet, og som inddrager børneperspektivet
- Anvend metoderne
- Analyser resultaterne.

Tredje røde spalte

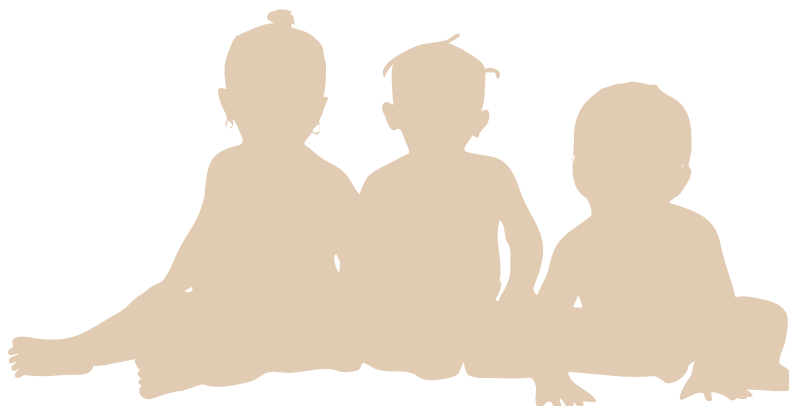
Resultater fra arbejdet med børnemiljø, fysisk, psykisk og æstetisk

Tredje røde spalte levner plads til resultaterne fra arbejdet med børnemiljøet. Som det kan ses i eksemplet i skemaet, har der i Skovlunde Menighedsbørnehave vist sig særlige udslag i den ældste drengegruppe og dens behov for fysiske lege. Børnene udviser manglende respekt for hinanden, og der er både fysiske og verbale konflikter. Det havde set anderledes ud, hvis resultaterne af dagtilbuddets arbejde med børnemiljø, for eksempel havde peget på ønsker om og behov for mere udeleg og ture ud af huset. Da vil det være oplagt, at denne tredje røde spalte blev placeret i læreplanskategorierne krop og bevægelse og naturfænomener.

Pointe: Det er børnenes svar sammen med personalets analyse af iagttagelserne, der er bestemmende for, om det er det fysiske, det psykiske eller det æstetiske børnemiljø, der er i fokus. Personalet vælger de uddrag fra bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner kombineret med læreplanstemaer, der giver den mest oplagte placering af den tredje røde spalte.

Sådan gør I:

- Bearbejd jeres datamateriale fra de udvalgte metoder
- Sammenlign resultaterne – hvad siger resultaterne mest om?
- Skriv resultaterne ned
- Udvalg ét eller flere fokuspunkter, der skal danne grundlag for en handleplan.

Fjerde røde spalte

Handlingsplan – hvad og hvorfor?

Fjerde og sidste røde spalte angiver den fremadrettede pædagogiske handling og argumenterne bag. Ud fra det foregående arbejde med mål for læreplanstemaerne og børnemiljøet skal det her fremgå, hvilke pædagogiske aktiviteter der skal sættes i gang og hvorfor. Dette sidste "hvorfor" fører tilbage til den første røde spalte, bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaerne, og gør rede for, hvordan målene for læreplanstemaerne koblet med arbejdet med børnemiljø skal sætte sine spor i praksis.

Som eksemplet i skemaet viser, har Skovlunde Menighedsbørnehave valgt at udvikle en slåskultur, som skal rumme pædagogiske aspekter, der kan være med til at opfylde de mål, personalet satte i den første røde boks, bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaerne. Det kan for mange være en hjælp at vise et eksempel på, hvordan et tiltag kan se ud i praksis. Det kan gøre forestillingen om, hvordan man konkret kan arbejde med fx slåskultur, mere håndgribelig og levende. Sådanne beskrivelser bliver flere steder efterspurgt på kommunalt niveau, fordi de gør det lettere for politikerne at forstå arbejdet i dagtilbuddene.

Sådan gør I:

- Beslut, hvad jeres handleplan skal omhandle. Mulighederne er mange, og der kan blandt andet nævnes børnesamling, kunstprojekter, temauger som for eksempel indianeruge eller teater og identitet, udvikling af søvnpolitik, kostpolitik mv.
- Beskriv jeres pædagogiske tiltag
- Giv gerne eksempler på, hvordan tiltaget kan se ud i praksis
- Beskriv hvorfor I har valgt dette/disse tiltag. Nævn pædagogiske overvejelser og begrundelser for de(t) valgte tiltag.

Blå spalte

Kommunalt niveau – institutionspolitiske mål

Den blå spalte er et eksempel på, hvordan flere og flere kommuner rundt omkring i landet har udviklet deres egne mål, værdier eller andre lignende indsatser, som er rettet mod børns læring og opvækst. Disse retningslinjer skal dagtilbuddene forholde sig til, og de lægger sig ofte tæt op ad de seks obligatoriske læreplanstemaer.

Skovlunde Menighedsbørnehave har valgt at koble de institutionspolitiske mål med bekendtgørelsen for de pædagogiske læreplaner og læreplanstemaerne i den første røde spalte. Det er med til at forstærke den røde tråd og illustrere sammenhæng mellem kommune, institution og borger.

Dokumentation og evaluering

Man kan med fordel udbygge skemaet med flere spalter. Disse spalter kunne give plads til beskrivelse af dokumentationsformer, evaluering og andre interne noter som for eksempel planlægningsansvar og datoer for planlægningsdeadline. Det kan være en fordel at udvide med sådanne spalter, eftersom arbejdet med læreplaner og børnemiljø minimum skal vurderes hvert andet år.

Vær opmærksom på, at ovenstående skema kun er et udsnit af en større helhed. Skovlunde Menighedsbørnehave arbejder med flere skemaer på én gang. For eksempel viste resultaterne fra arbejdet med børnemiljø, at der var enkelte børn i gruppen, som ikke syntes, at de havde indflydelse på indretningen i børnehaven. Et sådan resultat vil primært tage afsæt i arbejdet med det fysiske og æstetiske børnemiljø og sekundært berøre det psykiske miljø. Alt afhængig af substansen i resultaterne vil det pædagogiske arbejde kunne komme rundt om læreplanstemaer som blandt andet alsidig personlig udvikling, kulturelle udtryksformer og værdier samt sprog. Dagtilbuddet vil over en periode komme rundt om de forskellige læreplanstemaer, arbejdet med børnemiljø og inddragelse af børneperspektivet.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- I allerede helt eller delvist har udarbejdet mål for jeres læreplanstemaer
- I ønsker at tage afsæt i jeres eksisterende arbejde med læreplanerne
- jeres arbejde med læreplanstemaerne er en integreret del af jeres pædagogiske praksis
- arbejdet med børnemiljø ikke er begyndt endnu eller er i startfasen.

EKSEMPEL

6

Med viljen til at se barnets zoner for nærmeste udvikling kombineret med kognitive læreprocesser, æstetik, legen som kilden til barnets læring og en evig tro på, at børn kan og vil samtale om deres emotionelle liv, tør vi nu sige højt, at vi har et godt bud på en pædagogik, der skaber en kontekst, hvor kravet om læreplaner og børnemiljø er medindtænkt".

Nina Lybke, pædagogisk leder af Solvognen i Gladsaxe.

EKSEMPEL 6 | Læringsrum – til glæde for både børn og voksne

Personalet i Solvognen i Gladsaxe har taget indendørspædagogikken med udenfor og har udviklet forskellige læringsrum på legepladsen. Læringsrummene er pædagogisk funderede, og de er dermed genstandsfelt for både læreplanstemaer og arbejdet med børnemiljø – og samtidig en kobling af de to.

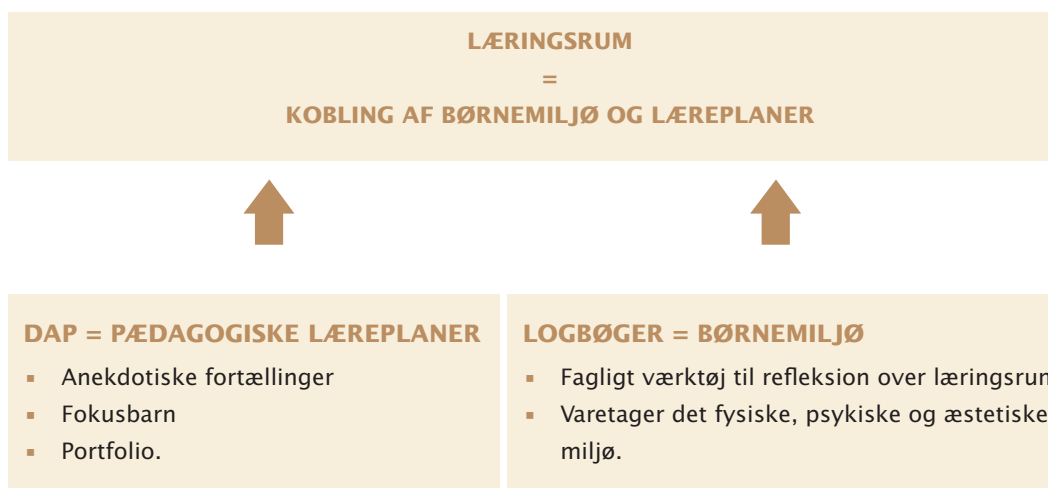
Nina Lybke, pædagogisk leder af Solvognen i Gladsaxe, mener, at i de cirka fem år, børn går i Solvognen, tilbringer de omkring 5.000 timer på legepladsen. Hvad de timer går med, er afhængigt af et tæt samspil mellem barnets egne personlige kompetencer, de fysiske, psykiske og æstetiske rammer og de pædagogiske overvejelser. Derfor gik personalet i gang med at udvikle legerum på legepladsen med perspektiv til dagtilbudsloven, kommunale målsætninger og Solvognens eget børne- og læringssyn. Disse legerum er koblingspunkt for arbejdet med børnemiljø og læreplaner, og derfor oplever pædagogerne dem nu som pædagogiske læringsrum.

Legepladsen er blevet udsmykket, og børnene synes nu, at den er sjov, spændende og udfordrende at være på. Børnene er blevet inddraget i indretningen af læringsrummene, og de er blevet introduceret grundigt til rummenes muligheder, rammer og funktionalitet. Denne proces med børnene har været vigtig for personalet, da den både fremmer børneperspektivet og Solvognens egen forståelse af en god barndom, som indebærer glade, sjove og lærerige timer sammen med andre børn og fokus på børnenes livskvalitet.

Læringsrummene er det afgørende praktiske tiltag, som ifølge personalet har været med til at "knække koden" til børns udvikling i Solvognen. Modellen nedenfor illustrerer, hvordan metoden DAP, Dokumentation af Pædagogiske Læreplaner,¹ og logbøger er to væsentlige tiltag, som "fodrer" læringsrummene med pædagogisk indhold.

.....
¹ DAP, Dokumentation af Pædagogiske Læreplaner, er en metode til at dokumentere arbejdet med de pædagogiske læreplaner. Metoden er udviklet af Gladsaxe Kommune.

Model

Læringsrum – gravehjørnet som eksempel

For at optimere forståelsen af modellen og dermed forståelsen af, hvordan dagtilbud kan tænke børnemiljø og læreplaner sammen ved at udvikle læringsrum med afsæt i DAP-metoden og logbøger, vil vi forsøge at folde modellen ud med afsæt i et konkret eksempel: gravehjørnet. Eksemplet er inspireret af Solvognen i Gladsaxe.

Beskrivelse af gravehjørnet

Gravehjørnet er et læringsrum, som er placeret i et hjørne på legepladsen. Gravehjørnet opstod, da pædagogerne indså, at børnene ikke kun gravede i sandkassen, men at de ville grave, hvor der var rigtig jord. Gravehjørnet er et initiativ, som både udsprang af børnenes iver efter at grave og pædagogernes ønske om, at børnenes gravelyst blev koncentreret ét sted på legepladsen. Helt konkret består hjørnet af en stor jordbunke, der er afskærmet af to hække, en syrenbusk og store smukke sten, så børnene kan opholde sig uforstyrret der. Som tilbehør til gravehjørnet kan børnene selv finde skovle, spader, baljer, faunabøger, lup og et telt i den temakasse, som hører til gravehjørnet. Der er så godt som altid en voksen til stede ved gravehjørnet.

Et andet pædagogisk tiltag omkring gravehjørnet er beslutningen om at nedgrave skeer, diamanter, nøgler i sølvplet, guldstykker og andre spændende ting. Idéen kom primært, fordi børnene var så optagede af de sten, der kom frem fra jorden. Men baggrunden var også overvejelser over, hvad personalet kan gøre, for at gravehjørnet forbliver et spændende, meningsfuldt og pædagogisk læringsrum. Denne lille hemmelighed har ført til flere spændende aktiviteter, som i høj grad kan relateres til de pædagogiske læreplaner, og som har betydning for børnemiljøet.

Læreplaner og DAP

DAP, Dokumentation af Pædagogiske Læreplaner, er en åben og systematisk observationsmetode, der grundlæggende opererer med anekdotiske fortællinger, fokusbørn og portfolier.

Det enkelte barn oplever at være fokusbarn hver 4. dag i vuggestuen og hver 8.-9. dag i børnehaven. Det understøtter, at DAP er en systematisk metode. At være fokusbarn betyder, at der særligt observeres på det pågældende barn den dag. Observationerne skrives ned som anekdotiske fortællinger i et standardskema som nedenfor. Barnet tegner sin oplevelse af fortællingen, og tegningen bliver gemt som dokumentation i en portfolio.

Standardiseret fokusbarnskema:

FOKUSBARN	
Dato + navn + alder	06-06-2011, Alberte 3 år
Sted + tid	Gravehjørnet, formiddag
Kompetence i fokus	Krop og bevægelse
Læringsmål	Udforsk motorisk kunnen
Anekdotisk fortælling med pointe	Alberte graver med børnespaden. "Jeg kan godt", siger hun, mens hun graver. En større pige begynder at grave med en større spade. Alberte løber hen til kassen og henter også en stor spade. "Jeg kan godt med den også", siger hun og griner.
Materiale til portfolio	Tegning
Navn	Malene (navn på den pædagog, som har foretaget observationen)

Vær opmærksom på, at der kan være flere læreplanstemaer i spil i samme anekdotiske fortælling. Skemaet fremhæver krop og bevægelse som det læreplanstema, pædagogen oplevede som centrum i situationen. Fortællingen kan tilsvarende kobles til læreplanstemaet alsidig personlig udvikling. Alberte får en succesoplevelse, fordi det lykkes hende at bruge en større spade. En sådan succesoplevelse er med til at udvikle Albertes fornemmelse af egne kompetencer og dermed billedet af sig selv. Ligeledes er muligheden for, at Alberte selv kan skifte spade uden hjælp fra en voksen, med til at øge hendes selvstændighed og gøre hende selvhjulpnen.

Ud over at hvert barn med jævne mellemrum er fokusbarn, er nedskrivningen af barnets navn og alder og datoen for observationen en måde at skabe systematik på. Relationen til læreplansarbejdet ses ved de refleksioner, pædagogen har gjort sig om læringsmål og hvilke(n) kompetence(r), der er i fokus i den anekdotiske fortælling. Den systematiske fremgangsmåde og dokumentationen er, foruden et alment overblik over barnets personlige udvikling, med til at sikre, at barnet kommer rundt om alle læreplanstemaer. Nederst på skemaet for fokusbarnet kan man se, at portfolien denne gang består af en tegning fra barnet. Tegningen gemmes som dokumentation.

Børnemiljø og logbøger

Pædagogerne i Solvognen har hver deres logbog, hvor de nedskriver observationer, børneudsagn og børnenes spor fra de forskellige læringsrum. Logbogen er et fagligt værktøj, som er med til at fastholde refleksioner over børnemiljøet og sikre, at både det fysiske, det psykiske og det æstetiske miljø bliver varetaget. Her er et uddrag fra en logbog, hvor en pædagog implicit reflekterer over det børnemiljø, som gravehjørnet rummer.

LOGBOG TIRSDAG D. 29.JUNI

Til samling fortalte vi børnene om, at vi skulle være i gravehjørnet. Vi skulle male på staffeli og lave en kasse med ting, der kunne benyttes i gravehjørnet og i rondellen. Vi delte børnene i to grupper.

Hvad skete der i børnehøjde:

Børnene hentede de store skovle i skuret og tog dem med op til gravehjørnet. De var meget interesserede i at grave og fandt sten, som de vaskede i vandbaljer. Der var også nogle børn, der fandt små insekter. Vi hentede en bog om insekter og slog op i bogen for at se, hvad de hed. David fandt en sjov edderkop med en hvid kugle på bagkroppen. Vi tror, det måske er æg. Nogle børn malede insekter på staffeliet i rondellen. Der var mange, der malede sommerfugle. Vi hentede den brune kasse og lagde skovle og glas i kasserne. Vi passede godt på de små insekter, vi fandt. Vi har også set på Davids sommerfugle, som han har haft med hjemmefra (først var de larver og nu sommerfugle). Vi har talt om dem og sunget for dem. David åbnede lågen, så sommerfuglene kunne flyve ud. De fleste børn virkede meget interesserede i at se dem flyve ud af buret. David sad hele tiden med et lille smil.

Hvad skete der i voksenhøjde:

Det fungerede godt med vaskebalje og vand. Jeg skal have faunabogen ned i den brune kasse, så jeg er fri for at gå væk fra børnene og ind og hente den på stuen. Jeg så glade børn, interesserede børn og børn, der fordybede sig. Børnene var glade for at være ude og meget interesserede i gravehjørnet. De passede godt på de små insekter, de fandt. Børnene virkede forstående over for, hvor de må grave fremover. "Det er her, vi må grave" sagde de. Jeg oplevede, at børnene kunne lide at være ude og er glade for at passe på dyrene. Det var dejligt med kun fire-fem børn ad gangen. Det er bare guld værd. To voksne ved børnene og en "Flyver", der klarer de praktiske ting. Børnene var gode til at fordybe sig, hvilket vi havde skabt gode betingelser for ved at arbejde med små børnegrupper.

Planer og vurderinger til næste gang

I morgen vil vi male regnorme og snegle. Vi vil læse om disse dyr og se på billeder af regnorme og snegle. Vi vil grave og finde små dyr i gravehjørnet. Vi fastholder fællessamling for hele børnegruppen, da det giver god mening for børnene at fortælle hinanden om, hvad de har oplevet i rondellen og i gravehjørnet.

Børnegruppen opdeles efter samling i to grupper, som vi gjorde i dag. Det er pædagogisk en god ide at have to voksne, der kan fordybe sig sammen med børnene, og en tredje voksen, som har rollen som "Flyver". Dette skal bibeholdes til i morgen, da det giver nærværende pædagogik og mulighed for fastholdelse af interessen hos børnene.

Uddraget fra denne logbog viser, hvordan pædagogerne løbende reflekterer over det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø. Pædagogerne skriver løbende i logbøgerne, og dertil har hver pædagog omkring en times refleksionstid om ugen, hvor de ligeledes har mulighed for at skrive i deres logbog. Uddrag som disse bliver også taget op i hele personalegruppen og er afsæt for enten udvikling eller afvikling af læringsrummet. Personalegruppen er nået frem til, at gravehjørnet fungerer fint og indebærer et godt børnemiljø, hvilket pædagogerne har beskrevet således:

Det fysiske børnemiljø betyder først og fremmest, at børnene har mulighed for at bruge deres krop og få motion. De redskaber, som børnene har til rådighed, passer ergonomisk til børnene, og de har mulighed for selv at hente skovle og spader i kassen. Der er plads til, at ca. fem børn kan være fysisk i gang samtidig, men indretningen med store sten gør, at der er mulighed for at tage et hvil eller blot sidde og kigge på. I gravehullet må der kun graves, og derfor skal der ikke befinde sig andet end skovle og spader. På den måde sikrer vi, at børnene arbejder sikkerhedsmæssigt forsvarligt.

Det æstetiske børnemiljø er vigtigt, for at børnene kan finde ro og engagement. Gravehjørnet er indrettet i et hjørne, der er omkranset af buske, hække og store sten. På den måde kan børnene følge årstidernes skiften og lade de skiftende vejrforhold være inspirerende for legen. For eksempel efter regnvej, hvor jorden er kold og våd, eller i juni måned, hvor man kan lugte syrenen.

Det psykiske miljø bliver der skabt god basis for, idet børnene har mulighed for at gå til og fra gravehjørnet. Læringsrummet fungerer ofte som "det fælles tredje", hvor fysisk arbejde og en nærværende pædagog kan give anledning til at tale om andre ting, der optager børnene. Pædagogen kan være med til at skabe yderligere udfordringer i "rummet", alt efter hvilke tegn børnene viser. Hvis børnene finder små dyr i jorden, kan pædagogen finde dyrekassen frem med forstørrelsesglas og dyrebøger. Eller pædagogen kan nedgrave effekter som fx diamanter eller andre skatte, der kan pirre børnenes fantasi og nysgerrighed.

Der er således en klar sammenhæng mellem refleksionerne i logbogen, overvejelserne omkring det fysiske, psykiske og æstetiske miljø, og gravehjørnets fremtræden. Pointen er, at gravehjørnet og andre læringsrum løbende bliver udviklet på baggrund af observationer, børneudsagn og børnenes spor, som bliver analyseret med fokus på det gode børnemiljø.

Læringsrum kobler børnemiljø og læreplaner

Konkrete læringsrum som gravehjørnet er omdrejningspunkt for kobling af læreplaner og børnemiljø. Pædagogerne både reflekterer, diskuterer, kommunikerer, analyserer, evaluerer og dokumenterer ud fra DAP-metoden, som dokumenterer arbejdet med læreplaner og logbøgerne, der primært varetager børnemiljøet. Læringsrummene bliver løbende udviklet med afsæt i disse to pædagogiske metoder, og det giver optimale muligheder for at styrke børnenes personlige udvikling, børnemiljøet og for at inddrage børneperspektivet.

VÆLG DENNE MODEL, HVIS:

- I allerede arbejder mere eller mindre funktionsopdelt
- I ser en værdi i at arbejde med logbøger
- I trives med en systematisk fremgangsmåde, som er let dokumenterbar.

EKSEMPEL

7

På sin vis har vi ikke behov for at tydeliggøre, hvor sammenkoblingen sker, fordi sammenkoblingen er der fra starten, om man så må sige.

Når vi arbejder med praksisfortællinger, så gør vi det typisk med udgangspunkt i at trække nogle særlige områder af hverdagen ud og kigge på. Det kunne for eksempel være modtagelsen om morgenen eller frokosten ... og så kigger vi på de her praksisfelter, som vi kalder det, med nogle tematiske øjne, fx et sprogpædagogisk perspektiv, og så kan vi koncentrere os om det og sige: Nu er det lige det, vi forholder os til. Og det giver mening for mange dagtilbud".

Frank Figge, pædagogisk konsulent i Albertslund Kommune.

Eksempel 7 | Kommunen som samarbejdspartner

Flere kommuner har udarbejdet en strategi, som er rammesættende for dagtilbuddenes pædagogiske arbejde med børns udvikling, læring og trivsel. Sådanne rammeplaner er et arbejdsredskab og en guide til, hvordan man som dagtilbud kan udfolde og nedskrive sine pædagogiske overvejelser, strategier og mål for den pædagogiske udvikling i praksis, herunder kobling af læreplaner og børnemiljø.

Tilgangen til og indholdet af strategierne er vidt forskellige fra kommune til kommune, og det giver forskellige vilkår for dagtilbuddene. Spekteret er bredt og kan variere fra konkrete skemaer, dagtilbuddene skal udfylde, til større eller mindre metodefrihed. Eksemplerne fra Kolding og Albertslund giver to forskellige bud på, hvordan man som kommune kan samarbejde med dagtilbuddene.

En af styrkerne ved Albertslund Kommunes udviklingsstrategi er, at den understøtter en praksisnær tilgang til arbejdet med læreplaner og børnemiljø. Praksisfortællinger er nemlig afsæt for dybere pædagogiske refleksioner og handletiltag samt dokumentation af læreplaner og børnemiljø. Kolding Kommune har udgivet en rammeplan i pjeceform, hvis styrke er dens overskuelighed, dens evne til at formidle lovmæssige og kommunale rammer for det pædagogiske arbejde og det enkelte dagtilbuds frihed til i højere grad selv at udfylde rammerne.

Fælles for eksemplerne er, at de viser veje for, hvordan dagtilbud kan kombinere kommunale tiltag og indsatsområder med kravet til dagtilbuddene om at sammentænke deres arbejde med læreplaner og børnemiljø.

Albertslund Kommune

Albertslund Kommune har udarbejdet en udviklingsstrategi, der indeholder en række temaer, som dagtilbuddene skal udfolde ved hjælp af et tilhørende arbejdsredskab. Kommunen kalder det "praksis- og læringsdokumentet". Udviklingsstrategien samler kommunens 11 udvalgte fokustemaer og indsatsområder, herunder sprog og inklusion, der er rettet mod børns læring og opvækst, og dagtilbuddets arbejde med pædagogiske læreplaner og børnemiljø. Strategiens særlige styrke er, at den støtter op om metoder, som varetager et bottom-up-perspektiv, hvor arbejdet med børnemiljø og læreplaner udspringer af praksis. Det giver pædagogerne mulighed for refleksion, vidensdeling samt udvikling af praksis og den pædagogiske faglighed. Således føler pædagogerne, at de viser praksis – herunder arbejdet med børnemiljø og læreplaner – frem for at skulle bevise, som det øgede krav om dokumentation ofte tolkes.

Mange praktikere understreger, at arbejdet med de konkrete læreplanstemaer og børnemiljøet finder sted hele tiden og over det hele i hverdagen. Derfor kan det være svært at pege på, hvor det er børnemiljø, hvor det er læreplaner, og hvor det er både og. I Albertslund Kommunes udviklingsstrategi bruger man begrebet hverdagslæring for at understrege, at hele dagtilbuddets og barnets hverdagsliv ses i et læringsperspektiv, og at læring er mere end barnets udbytte af planlagte pædagogiske aktiviteter. Særligt for denne udviklingsstrategi er, at refleksionerne omkring børnemiljø og læreplaner starter i praksis – helt konkret gennem praksisfortællinger. Som en praktiker udtrykker det: "tænkningen omkring børnemiljø og læreplaner – den får bare lov til at vokse fra bunden og op".

Udviklingsstrategiens omdrejningspunkter

Aspekter af udviklingsstrategien, som er særligt relevante i arbejdet med at koble læreplaner og børnemiljø:

- 1 Temaer og indsatsområder**
- 2 Praksisfelter**
- 3 Praksisfortællinger**
- 4 Tolkingsguide**

- 1 Temaerne** er udvalgt i samarbejde med medarbejdere, ledere og områdeledere i kommunen. Temaerne er centrale i børns læring og udvikling, og hvert dagtilbud skal udfolde dem lokalt i sammenhæng med dagtilbuddets pædagogiske identitet, historie og tænkning og med de seks læreplanstemaer. Temaerne er sammenfaldende med både læreplanstemaer og arbejdet med børnemiljø, og det er med til at understrege et holistisk syn på det pædagogiske arbejde i dagtilbud.

Temaer:

Børneperspektivet
Børns indflydelse
Børnefællesskaber
Forældresamarbejdet
Børns legerum
Inklusion
Sprogindsatsen
Miljøpædagogik
Overgange i børns liv
Sundhed
Børn og it

Indsatsområderne sprog og inklusion er grundstenene, som den pædagogiske praksis bygger på. Disse to indsatsområder er ikke to adskilte temaer, men skal tænkes ind i hinanden og ind i hele konteksten. Som Frank Figge, pædagogisk konsulent i Albertslund Kommune, siger: "Så fokuserer sprogindsatserne først og fremmest på de børn, som har et svagt sprog, og som følge heraf ofte er i fare for eksklusion. Så på den måde væver det hele sig ind og ud af hinanden".

- 2 Et praksisfelt** er et udsnit af den pædagogiske hverdag. Dagtilbuddet kan afgrænse praksisfeltet fysisk (fx pudrummet, legepladsen, garderoben), aktivitmæssigt (fx frokost, rytmik, oplæsning) eller andre praksisfelter som fx aflevering om morgenen og børns humor. Det er gennem en praksisnær beskrivelse eller fortælling, at personalegruppen kan observere praksisfeltets læringsmiljø. Praksisfeltet er en ramme for fortælling, fortolkning og pædagogisk udvikling.
- 3 Praksisfortælling** er en fortælling fra praksis, der bliver gengivet så tæt på dens opriindelige form som muligt. Praksisfortællinger er kontekstbetingede, og er udsnit af de førømtalte praksisfelter.
- 4 Tolkningssguide** er en guide til, hvordan dagtilbuddene kan gribe refleksionsprocessen an. Den strukturerede refleksionsproces er afsat for, at personalegruppen kan udarbejde mål, dokumentation og evaluering af praksis. Tolkningssguiden er således et redskab til at opnå konkret viden om et barn. Dagtilbuddet kan bruge denne viden i arbejdet med barnets trivsel, læring og udvikling.

Et konkret praksiseksempel med inspiration fra Albertslunds udviklingsstrategi

Med afsæt i Albertslund Kommunes udviklingsstrategi finder du i eksempel 1 et konkret eksempel fra Børnehuset Kastanjen, Albertslund, som viser, hvordan man har valgt at udfolde praksis- og læringsdokumentet i praksis. Eksemplet giver et billede af, hvordan læringsmiljø og praksisfortællinger kan koble arbejdet med læreplaner og børnemiljø.

Albertslund Kommune har udviklet rammer for det pædagogiske arbejde i dagtilbuddene. Man mener, at de i høj grad omfatter en kobling af læreplaner og børnemiljø. Det er derimod op til det enkelte dagtilbud, hvordan disse rammer bliver udfyldt. Kommunen har ikke udviklet konkrete værktøjer, skabeloner eller lignende, som fortæller dagtilbuddene, hvordan de skal gøre. Derimod har man tilbudt at komme med bud på, hvordan dagtilbuddene kan skabe kvalitative refleksionsprocesser i forhold til fx praksisfortællinger. Denne tilgang til samarbejdet mellem kommune og dagtilbud stemmer ifølge Albertslund Kommune, fint overens med begreberne mangfoldighed og professionelt råderum, som er en del af den overordnede Albertslundstrategi – der på den måde tegner en rød tråd.

Hvis man vælger at lade sig inspirere af Albertslunds holistiske tilgang til det pædagogiske arbejde, kan man som kommune, implicit gennem en udviklingsstrategi eller tilsvarende, være med til at opfordre dagtilbuddene til at lade den pædagogiske udvikling udspringe af praksis.

Kolding Kommune

Kolding Kommune har beskrevet rammerne for arbejdet med pædagogiske læreplaner i dagtilbud i Kolding Kommune i en pjece. Pjecens styrke er, at den på en meget overskuelig måde opriidser lovmæssige krav og kommunale værdier og henviser til konkrete metoder, som praktikerne kan gøre brug af i praksis i arbejdet med at koble børnemiljø og læreplaner. Pjecens indhold er en kommunal minimumsramme for det enkelte dagtilbuds arbejde med pædagogiske læreplaner i Kolding Kommune, og den levner derfor plads til dagtilbuddenes særlige kendetegn. Rammeplanen tager sit primære udgangspunkt i lovgivningen inden for dagtilbudsområdet, Dagtilbudsloven. Derudover udgør pjecen den kommunale ramme, der

på et mere overordnet niveau skal kendetegne det professionelle arbejde med børns trivsel, læring og udvikling. Rammen består af:

- 10 værdier, der omkranser det pædagogiske arbejde med børns trivsel og udvikling
- En overordnet forståelse af læring
- En overordnet forståelse af læreplaner og børnemiljø
- Overordnede læringsmål i forhold til de seks læreplanstemaer
- Overordnede retningslinjer i forhold til børn med særlige behov, læringsmiljøet, dokumentation og evaluering.

Kolding kommune stiller ingen krav om, at dagtilbuddene skal anvende bestemte metoder. Pjecen afsluttes med et metodeafsnit, som opfordrer dagtilbuddene til at lade sig inspirere af udvalgte metoder, herunder kompetencehjulet, børnelinealen samt en netbaseret værktøjskasse med andre metoder.

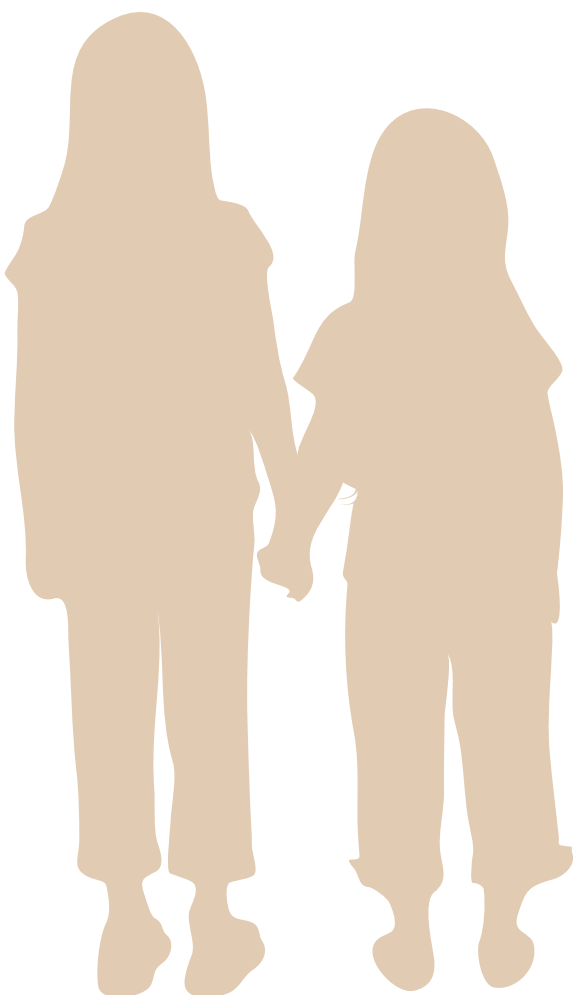
Dagplejen

Selvom dagplejen ligesom daginstitutioner er omfattet af Dagtilbudsloven, er der alligevel andre vilkår, der gør sig gældende for dagplejeområdet, og som må tænkes ind allerede på det kommunale niveau. Ifølge lovkravet indgår dagplejen på lige fod med institutionerne og er et godt supplerende tilbud til institutionerne. Derfor skal dagplejen tilsvarende forholde sig til kommunens rammer for mål, tiltag og visioner, som er tegn på, at kommunerne løbende arbejder på at knytte dagplejen og institutionerne tættere sammen. Med inspiration fra Albertslund Kommune og Kolding Kommune har vi listet en række tiltag op, som man som kommune kan være med til at indføre, og som kan understøtte disse visioner for dagplejen.

- For at sikre ledelsessparring kan man overveje at knytte dagplejelederen til et område og være del af områdeledelsen.
- Kommunenetværk for dagplejere udvikler og sikrer den faglige kvalitet i dagplejen og udvikler et fællesskab på tværs af kommuner.
- Legestuen skal udvikles, så der er mulighed for vidensdeling. For eksempel ved at skabe rum til arbejdet med praksisfortællinger i samspil med de øvrige dagplejere i gruppen.
- Man kan oprette et gæstehus (til brug ved blandt andet ferie og sygdom), som med tiden vil blive trygt for både børn og deres forældre.
- Man kan afholde kurser, konferencer og efteruddannelse for dagplejere.
- Man kan uddanne/specialisere dagplejere i læreplansarbejdet og arbejdet med børnemiljø.
- Man skal skabe rammer for, at der bliver udarbejdet fælles læreplaner/børnemiljø for hvert område frem for individuelle læreplaner hos den enkelte dagplejer.

Kommunen som medspiller i arbejdet med læreplaner og børnemiljø

Der er mange fordele ved et tæt samarbejde mellem kommune og dagtilbud. Kommunen opnår større indsigt i dagtilbuddenes hverdag og de udfordringer, der gør sig gældende for den enkelte institution, leder og pædagog i praksis. På den måde kan samarbejdet målrettes og i endnu højere grad tilgodese praktikernes behov og ønsker. Omvendt kan praktikerne i dagtilbuddene også gøre brug af den viden, kommunen besidder, og de værktøjer, de udvikler til dagtilbuddene. Der er således mange informationer at hente hos kommunen, og en løbende dialog kan have betydning for, hvilke tiltag og projekter kommunen sætter i værk.

God arbejdslyst!

Vi håber, at læsningen af dette hæfte har givet inspiration og lyst til at gå i gang med at tænke arbejdet med læreplaner og børnemiljø sammen. Eksemplerne understreger, at der er forskellige måder at anskue processen på, og at der heldigvis ikke kun findes én rigtig måde at koble læreplaner og børnemiljø på. Vi håber, at eksemplerne har givet anledning til dialog om og refleksion over egen praksis set i lyset af en kobling af læreplaner og børnemiljø. Variationen i eksemplerne påpeger vigtigheden af, at hvert dagtilbud tager afsæt i egen praksis og finder sin egen vej at gå.

Mange af de pædagoger og ledere, vi har talt med undervejs i projektet, har givet udtryk for, at processen til tider har skabt forvirring, frustration og usikkerhed. Pædagogisk leder Helle Vaarning fra Kastanjehuset udtaler sig om arbejdet med at koble læreplaner og børnemiljø ud fra en kommunal udviklingsstrategi, som sætter rammer, dagtilbuddet selv skal udfylde: "Jeg kan jo på min egen krop mærke, hvor frustrerende det er. Det er virkelig dobbelt, for på den ene side er det fantastisk og en gave selv at kunne få lov til at skabe, og samtidig er det så dybt angstprovokerende ... fuldstændig angstprovokerende".

Det at skulle tænke læreplaner og børnemiljø sammen er en forandringsproces, der udfordrer vante opgaver og rutiner – dagtilbuddets plejer-kultur. Der er derfor ingen tvivl om, at det kræver både motivation og tryghed i den enkelte personalegruppe samt tydelig og målrettet ledelse at gå denne udfordring i møde. Vores oplevelse er også, at de fleste dagtilbud erfarer – både under og efter processen – at refleksionerne over og dialogen om egen praksis er med til at skærpe den pædagogiske faglighed – både for den enkelte pædagog og for personalegruppen som helhed.

Dette kombineret med en øget bevidsthed om børnenes trivsel, læring og udvikling samt udvikling af en fælles faglig forståelse af praksis kan være nogle af de faktorer, der gør, at pædagogerne føler, at arbejdsprocessen og arbejdstiden bliver givet tilbage til dem i form af blandt andet fornyet energi, øget faglighed og mere enkle og sammentænkte arbejdsgange. Kobling af læreplaner og børnemiljø er derfor oftest en proces, der af personalegruppen kræver tålmodighed og mod til at turde være i processen, og som i sidste ende både er tidsbesparende og meningsfuld. Vi vil lade praktikerne få det sidste ord, som stemmer meget godt overens med DCUM's oplevelse af arbejdet med at sammentænke læreplaner og børnemiljø.

Kobling af læreplaner og børnemiljø bliver nu sat ind i en naturlig sammenhæng, hvilket giver meget mere mening og gør, at vi også i højere grad har fokus på børnemiljøet (...) Så for os har det været positivt at arbejde efter den nye lovgivning – det handler jo om at få ting til at give mening og undgå at de tiltag, der kommer "oppefra", opleves som uden for sammenhæng og som en arbejdsmæssig belastning, med det resultat at vi af pligt laver noget papirarbejde, som ikke er brugbart i vores daglige praksis. Det undgår vi med den nye sammenkobling af læreplaner og børnemiljø."

Anne-Marie Jensen, pædagogisk leder i Børnehaven Bangsbo, Struer

Hvis du vil vide mere

Dansk Center for Undervisningsmiljø

– DCUM

www.dcum.dk

Daginstitutioner

Skovlunde Menighedsbørnehave

www.skovlunde-menighedsboernehave.dk

Børnehuset Sct. George

www.viborg.dk

Følg: Kommune > Børn og unge >

Børnepasning > Børnehuset Sct. George

Børnehuset Bymarken

www.boernehusetbymarken.dk

Bangsbo Børnehave

bangsbo.struer.dk

Børnehuset Kastanjen

www.kastanjen.albertslund.dk

Børnehuset Solvognen

www.gladsaxe.dk/solvognen

Dagplejen

Dagplejen i Gribskov Kommune

www.gribskov.dk

Følg: Småbørn og småbørnspasning >

Børnepasning > Dagpleje

Dagplejen Annisse og

dagplejen Græsted

For yderligere information se

dagplejen i Gribskov Kommune

Kommuner

Albertslund Kommune

www.albertslund.dk

Kolding Kommune

www.kolding.dk

dcum.

Dansk Center for Undervisningsmiljø

Danish Centre of Educational Environment

Blommevej 40 · DK · 8930 Randers NØ

dcum@dcum.dk · +45 722 654 00

www.dcum.dk

DCUM er et uafhængigt statsligt center, der skal medvirke til at sikre og udvikle et godt undervisningsmiljø på uddannelsessteder og et godt børnemiljø i dagtilbud